

Politici Publice

Studiu asupra formării și inserției profesionale în Republica Moldova: mentalități și instituții

Autor: Drd. Nicolae TODERAȘ

Sumar executiv

Republica Moldova, având inițial dezideratul de asociere la UE, are posibilitatea de a-și armoniza politicile conform cerințelor și obiectivelor enunțate în Agenda Lisabona astfel încât să poată deveni într-adevăr un spațiu facilitator de motivare, formare, orientare, inserție și mobilitate a forței de muncă înalt calificate și bine plătite. Conform acestui deziderat studiul în cauză își propune să **evalueze starea de fapt din domeniul politicilor formării, orientării și inserției profesionale**. Astfel, această analiză se adresează tuturor actorilor din mediul public sau cel privat și se concentrează pe examinarea comprehensivă a sistemului autohton de formare profesională.

Având o structură tip *policy-oriented*, analiza se bazează pe surse primare și secundare de date. În acest caz, studiul analizează principalele efecte ale intervențiilor sau ezitărilor instituțiilor guvernamentale în ceea ce privește dezvoltarea sistemului formării profesionale și a ocupării forței de muncă. Astfel, ipotezele de lucru ale acestui demers analitic și evaluativ sunt:

- (a) *Ezitatea instituțiilor guvernamentale abilitate de a interveni la timpul potrivit a cauzat producerea dezechilibrelor esențiale pe piața autohtonă a forței de muncă;*
- (b) *Intervenția actuală a instituțiilor guvernamentale mizează să centralizeze domeniul formării profesionale ceea ce este contrar principalelor prevederi europene din domeniul formării și ocupării profesionale;*
- (c) *Autonomia instituțională limitată cauzează izolarea instituțiilor de formare profesională de piața forței de muncă, iar absolvenții sunt incompatibili cu cerințele enunțate de angajatori.*

Potrivit obiectivului și ipotezelor enunțate stu-

diul este structurat pe trei capitole. Fiecare dintre capitole are rolul său specific în ceea ce privește demersul teoretic al analizei, enunțarea stării de fapt și efectuarea de propuneri adecvate privind atenuarea crizei din domeniul formării și inserției profesionale.

Astfel, primul capitol se referă la două elemente esențiale care ne vor ajuta să înțelegem starea de fapt din domeniul politicilor formării, orientării și inserției profesionale. Aceste elemente sunt: (1) prezentarea unui model teoretic privind relaționarea intersectorială în procesul formării, orientării și inserției profesionale (2) elaborarea unui cadru logic al formării și ocupării profesionale în contextul instituțional autohton.

Al doilea capitol este un capitol analitic și reliefează starea de fapt a sistemului instituțional de formare și orientare profesională, și a pieței forței de muncă din Republica Moldova. Capitolul are în componența sa patru componente care se referă la: (1) aspectele generale ale sistemului de formare profesională din Republica Moldova; (2) situația actuală a pieței forței de muncă autohtone; (3) formarea profesională în cadrul studiilor secundare profesionale și (4) formarea profesională în cadrul nivelului de studii superioare. În cadrul evaluării stării de fapt sunt inserate recomandări specifice problemelor analizate. De exemplu:

- **cazul relansării și promovării studiilor secundare profesionale** – sunt examinate cauzele regresului considerabil al acestui nivel de formare profesională. Sunt prezentate demersurile instituțiilor guvernamentale pentru relansarea acestuia și sunt formulate câteva recomandări referitoare la eficientizarea campaniei de promovare pentru procesul admiterii din anul viitor;
- **fenomenul masificării învățământului**

superior – analizează consecutiv aspectele subfinanțării cronice a sistemului de învățământ superior, confuziei instituționale tipologice, autonomiei și guvernantei instituționale limitate ș.a. Astfel, sunt recomandate, pentru fiecare aspect în parte, o serie de propuneri specifice pentru redresarea situației;

- **procesul admiterii în sistemul formării profesionale în anul 2006** – este analizat contextul politicii aplicate, sunt enumerate principalele avantaje și dezavantaje și sunt invocate recomandări care să minimizeze dezavantajele enunțate și să ofere șanse echitabile pentru toți candidații care optează pentru acest nivel de formare profesională.

În sfârșit, cel de-al treilea capitol este dedicat recomandărilor sectoriale. Recomandările enunțate sunt generale și tind să contribuie la îmbunătățirea stării de fapt prin atenuarea crizei din domeniul formării și inserției profesionale. Totodată, recomandările schițează necesitatea implementării acțiunilor de consiliere și orientare profesională atât la nivelul instituțiilor de formare profesională, cât și la nivelul instituțiilor de inserție și ocupare profesională.

Concluzia studiului este că discuțiile din domeniul politicilor formării, orientării și inserției profesionale trebuie să se desfășoare prin prisma cadrului logic, dedus din legislația coroborată cu prevederile europene, al formării profesionale și să respecte opțiunile individuale ale persoanelor. Astfel, sistemul formării profesionale trebuie să asigure o coerență, stabilitate, echitate și continuitate dintre toate nivelele de formare profesională. Prin urmare reforma sistemului profesional trebuie să înceapă chiar de la nivelul primar de educație. Iar, pentru a aspira la piața comună europeană este nevoie, în primul rând, de a schimba optica asupra ceea ce este forța de muncă și care sunt interesele și perspectivele acesteia.

INTRODUCERE

Politicile formării profesionale și, implicit, cele ale inserției profesionale sunt la fel de importante ca și cele educaționale sau de susținere socială. Mai mult decât atât, politicile publice din domeniul formării profesionale sunt dependente de întregul spectru al politicilor publice. Dacă între aceste politici nu există coerență și coroborare, atunci mecanismele prevăzute pentru politicile formării și inserției profesionale nu pot funcționa astfel încât să producă efectele așteptate. Prin urmare, nici mediul economic și nici cel social nu se pot dezvolta durabil.

Apelând la o serie de acte la nivelul Uniunii Europene, constatăm că Agenda Socială Europeană, document adiacent Modelului Social European, precizează cinci obiective majore:

- Îmbunătățirea calității muncii;
- Promovarea includerii sociale;
- Rolul partenerilor sociali în realizarea schimbărilor;
- Responsabilitatea socială corporativă;
- Sisteme de protecție socială sigure și sustenabile.¹

Este evident faptul că statele care aspiră spre asocierea sau spre aderarea la UE trebuie să se racordeze la aceste obiective care, prin aplicabilitatea lor, sprijină implementarea Agendei Lisabona. Republica Moldova, având inițial dezideratul de asociere la UE, are posibilitatea de a-și armoniza politicile conform cerințelor și obiectivelor enunțate mai sus, astfel încât să poată deveni un adevărat spațiu facilitator al mobilității forței de muncă înalt calificate și bine plătite. Deci, se evidențiază ocazia de modificare a statutului: de la un furnizor de forță de muncă ieftină și necalificată pentru UE la un partener responsabil pentru formarea calificată și orientarea calitativă a forței de muncă, atât în cadrul spațiului intern, cât și în cadrul spațiului UE, prin intermediul instrumentelor de facilitare a mobilității forței de muncă.

Deoarece politicile formării profesionale și cele ale inserției profesionale sunt complexe, analiza focalizată pe aspectul capacității pieței forței de muncă din Republica Moldova și pe activitatea sistemului formării profesionale și de orientare este extrem de importantă. Prin urmare, acest studiu se fundamentează pe următorul obiectiv: *de a evalua starea de fapt și de a face anumite recomandări sectoriale adresate diversilor actori care participă la elaborarea, implementarea și evaluarea politicilor formării și inserției profesionale* (agenții guvernamentale și nonguvernamentale, inclusiv cele pentru profit). În același timp, prezentul studiu încearcă să se concentreze asupra mutațiilor evidențiate în acest an privind admiterea în sistemul instituțional de formare profesională.

Așadar, studiul în cauză este de tipul *policy-oriented* și urmărește prezentarea următoarelor aspecte:

- Starea de fapt în sistemul pregătirii profesionale;
- Intervenția instituțiilor guvernamentale în procesul de înmatriculare în instituțiile de formare profesională;
- Capacitatea pieței forței de muncă de a angaja absolvenții calificați și specializați;

În cadrul acestui studiu vom înțelege prin sistemul de formare profesională toate instituțiile care fac parte din:

- nivelul III de studii - învățământul secundar profesional;
- nivelul IV de studii - învățământul profesional non-universitar (mediu de specialitate);

¹ După: Mihai Moia, „Probleme fundamentale ale piețelor de muncă în contextul Extinderii Uniunii Europene”, Institutul European din România, București, 2004, pag. 13;

- nivelul V de studii - învățământul superior: licență, masterat, doctorat;
- nivelul VI de studii - învățământul superior postuniversitar: programele de postdoctorat.

Din motiv că domeniul este vast și destul de complex, în cadrul acestui studiu ne vom referi cu prioritate la formarea profesională în cadrul (1) învățământului superior; (2) învățământului secundar profesional și tangențial la (3) formarea profesională în cadrul învățământului profesional non-universitar.

Deoarece piața forței de muncă este caracterizată a fi dinamică, sistemul de formare profesională trebuie să se coreleze continuu cu necesitățile și perspectivele acesteia. Pe de o parte, piața forței de muncă trebuie să-și urmărească propriile interese, corespunzătoare profitului și creșterii competitivității. Iar pe de altă parte, aceasta trebuie să țină cont și de capacitatea sistemului de formare profesională. Conform acestei logici, în cadrul unei economii fundamentate pe principii democratice de activitate și pe o piață liberă și capabilă de a face față concurenței este nevoie de a schimba optica întregului proces de guvernare. Astfel, acest studiu se fundamentează pe abordarea principiului guvernantei (governance). Consider că acest tip de abordare ne permite să conceptualizăm și să analizăm domeniul de interes al instituțiilor nonguvernamentale (pentru profit și nonprofit) și a corporațiilor din perspectiva relaționării instituțiilor guvernamentale de nivel central și local. Studiul de față utilizează modelul de sus în jos (top-down) al analizei politicilor publice. Utilizarea acestui model este indispensabilă deoarece în Republica Moldova centralismul decizional este primordial.

Studiul este structurat pe trei capitole. Primul capitol are rolul de a prezenta succint perspectiva teoretică de abordare a domeniului analizat. Al doilea capitol este unul analitic și are rolul de a reliefa starea de fapt din domeniul respectiv. În cadrul acestui capitol se face referire la procesul de admitere la nivelele de formare profesională în anul curent. În acest sens, vor fi sugerate și anumite recomandări specifice problemelor enunțate. În cel de-al treilea capitol sunt elaborate recomandări sectoriale generaliste pentru redresarea situației create pe piața forței de muncă.

Studiul se bazează pe o analiză primară precum și una secundară a datelor. Astfel, sunt utilizate statisticile oficiale prezentate de Biroul Național de Statistică, rapoarte, studii, analize, comentarii, prognoze și strategii elaborate de instituțiile guvernamentale centrale abilitate (Ministerul Educației și Tineretului, Ministerul Economiei și Comerțului, Ministerul Finanțelor ș.a.). În vederea coroborării situației analitice cu cea reală, în perioada lunii septembrie 2006 am efectuat vizite de documentare la o serie de instituții de formare profesională din Republica Moldova. De exemplu, documentarea la Universitatea de Stat din Moldova s-a focalizat pe următoarele facultăți: Drept, Științe Economice, Istorie și Psihologie (catedra de Științe ale Educației), Relații Internaționale și Științe Politice ș.a. Aici am avut prilejul să discut atât cu corpul managerial, cât și cu studenții. Totodată, am avut ocazia să discut cu o serie de specialiști în domeniul politicilor educaționale și în domeniul pieței forței de muncă, dar și cu analiști economici și analiști politici. În cadrul acestor discuții am abordat spectrul problematic al domeniului analizat. Cu această ocazie aduc sincere mulțumiri tuturor persoanelor cu care am avut prilejul de a colabora pentru redactarea acestui studiu.

La momentul definitivării acestui studiu nu au fost date publicității statistici oficiale privind procesul admiterii în cadrul instituțiilor de formare profesională de nivel secundar și superior, ceea ce reprezintă o limită a lui.

SUMAR

INTRODUCERE	2
CAPITOLUL 1. Abordări teoretice	4
1.1 Modelul relaționării intersectoriale în procesul formării profesionale	4
1.2 Cadrul logic al pregătirii profesionale în contextul autohton	5
CAPITOLUL 2. Analiza Stării de fapt	7
2.1 Sistemul pregătirii profesionale în Republica Moldova în sinteză	7
2.2 Este oare piața forței de muncă un colimator nefuncțional?	9
2.3 Se revigorează oare studiile secundare profesionale?	11
2.4 Cantitate sau calitate în procesul de formare profesională la nivelul studiilor superioare?	14
CAPITOLUL 3. Ce trebuie de făcut? Alte recomandări sectoriale generaliste	20
3.1 Recomandări pentru instituțiile guvernamentale	21
3.2 Recomandări pentru angajatori	21
3.3 Recomandări pentru instituțiile de formare profesională	21
3.4 Recomandări pentru organizații nonguvernamentale	22
CONCLUZII	23
BIBLIOGRAFIE	24

CAPITOLUL 1.

O scurtă abordare teoretică

Acest capitol se referă la două elemente esențiale care ne vor ajuta să înțelegem starea de fapt din domeniul politicilor formării, orientării și inserției profesionale. Aceste elemente sunt:

- prezentarea unui model teoretic privind relaționarea intersectorială în procesul formării, orientării și inserției profesionale;
- prezentarea cadrului logic de formare profesională în contextul actual al Republicii Moldova.

Vom aborda aceste aspecte pe scurt, în capitolul următor vom analiza starea de fapt, iar în capitolul 3 vom propune seturi de recomandări sectoriale pentru redresarea situației din domeniul formării, orientării și inserției profesionale.

1.1 MODELUL RELAȚIONĂRII INTERSECTORIALE ÎN PROCESUL FORMĂRII PROFESIONALE

În cadrul procesului de adaptare la noile rigori ale sistemului politic de tip capitalist s-au produs multiple fracturi în ceea ce privește buna funcționare a instituțiilor din sectorul guvernamental și din cel privat. Domeniul educațional nu a reprezentat o excepție. În ultimii 15 ani pentru o implementare reușită a reformelor s-a apelat la modelele vest-europene. De multe ori acestea au fost imposibil de aplicat, deoarece funda-

mente (relaționarea intersectorială, opțiunile beneficiarilor, participarea în procesul înfăptuirii politicilor publice ș.a) nu erau solidificate. Totuși, întregul spectru societal a fost anghrenat în procesul de deconstrucție a vechilor proiecții instituționale și de construcție a noilor mecanisme de gestionare a sectoarelor de producție și de servicii. Prin urmare, mediul instituțional de formare profesională a fost printre primele medii care a trebuit să se conformeze acestor rigori. Însă, nu s-a conștientizat faptul că reforma sistemului educațional poate provoca fracturi și în celelalte domenii sociale și economice.

Dacă facem o analiză comparativă între sistemul educațional autohton și cel al altor state post sovietice, atunci vom observa existența unor probleme asemănătoare: masificarea învățământului superior, scăderea calității serviciilor educaționale, un nivel ridicat al practicilor de corupție, un nivel scăzut de inserție a absolvenților conform specializărilor obținute ș.a.² Aceste aspecte pot fi considerate reminiscențe ale sistemului sovietic de formare și inserție profesională. Este importat să analizăm traseul conformării și transformării a sistemului autohton de formare și inserție profesională. În perioada sovietică instituțiile de formare profesională erau subordonate puterii politice și depindeau direct de indicii de planificare. Astfel, piața forței de muncă era centralizată și dependentă de indicii de planificare care erau elaborați de GOSPLAN.

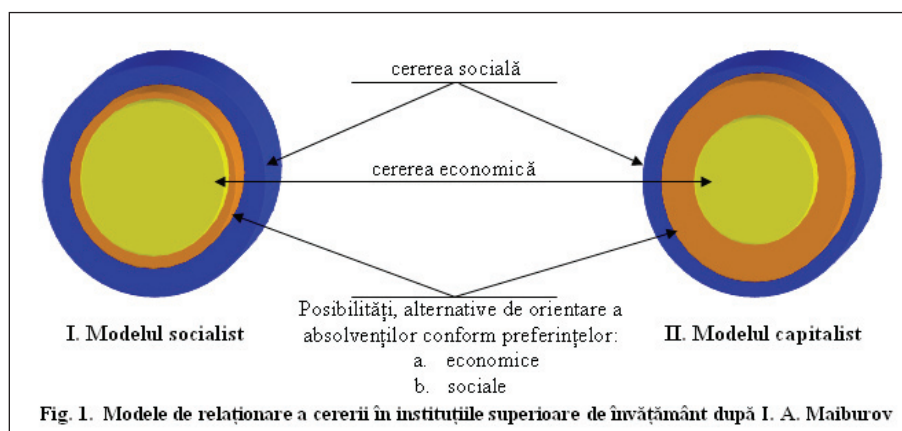
2. Un studiu focalizat pe situația actuală din domeniul sistemului de învățământ superior din Federația Rusă a fost publicat recent de Institutul Francez de Relații Internaționale IFRI. A se vedea: Tatiana Kastouéva-Jean, «*Splendeurs et misères*» de l'enseignement supérieur en Russie, Russie. Nei.Visions, n°14, IFRI, septembre 2006, material accesibil în variantă electronică la adresa http://www.ifri.org/frontDis-patcher/ifri/publications/russie_cei_visions_1111752534925, ultima dată accesat la 26 septembrie 2006;

Într-un studiu elaborat în anul 2003 de cercetătorul rus I. Maiburov se compară detaliat modelul de relaționare a cererilor în instituțiile de învățământ superior din fostul sistem socialist cu cel din actualul sistem, care se pretinde a fi capitalist (a se vedea Fig. 1). Chiar dacă acest model se referă la instituțiile de formare profesională de nivel universitar, am putea să-l adaptăm la întregul spectru instituțional de formare profesională, deoarece, în mare parte, mecanismele și procesele sunt aceleași. Astfel, Maiburov își elaborează modelul pe baza cererii manifestate de către actorii societali. Potrivit autorului deosebim două sfere ale cererii^{3, 4}:

- **Sfera cererii economice** – este caracterizată prin faptul că diferite sectoare economice manifestă necesitatea de a se asigura cu forță de muncă calificată și, din punct de vedere cantitativ, corespunzătoare posibilităților de angajare. Pentru acestea instituțiile de formare profesională constituie principalii furnizori ai resursei căutate. În cadrul sferei respective se manifestă interesul sectorului non-guvernamental pentru profit și prin aceasta se poate vedea care este interferența dintre mediul unui astfel de tip de organizații cu mediul instituțiilor de formare și orientare profesională;
- **Sfera cererii sociale** – se manifestă prin faptul că instruirea satisface necesitățile întregului sistem social, care diferă uneori de exigențele economice. De asemenea, pe lângă serviciile de instruire acordate tuturor membrilor societali, aceasta are capacitatea de educare a personalității, de transmitere a valorilor culturale,

3. După I.A. Maiburov, 2003: *Mecanismele de coordonare dintre posibilitățile învățământului superior și necesitățile regiunilor*, Coordonare universitară: practică și analiză, Nr. 5-6 (28), pag. 42, articol disponibil în variantă electronică la adresa: <http://www.ecsooman.edu.ru/db/msg/152470.html>, ultima dată accesat la 15 08 2005;

4. Modelul elaborat de I. Maiburov a fost inițial abordat în: Nicolae Toderaș, *Modelul de relaționare a cererii educaționale în învățământul superior*, în Statutul Instituțiilor de învățământ superior în viziunea guvernării și a societății civile, Institutul de Politici Publice, Chișinău, 2005, pag. 12 – 13; Studiu elaborat cu suportul financiar al Institutului de Politici Publice și este disponibil în variantă electronică la adresa: http://www.ipp.md/files/Publicatii/2006/Studiu_Viziunea_Guvernarii_si_Societatii_Civile.doc;

de consolidare a societății etc. Bineînțeles, această sferă este mult mai cuprinzătoare decât cea economică pentru că aici are loc relaționarea mediului de formare profesională cu structurile componente ale societății civile. În cadrul acestei sfere pot fi identificate multiplele mecanisme și procese de sincronizare și coabitare. Ceea ce distinge această sferă de sfera anterioară este comportamentul flexibil al structurilor și al formelor organizaționale constituite.

Din reprezentarea grafică de mai sus se observă că cererea socială este întotdeauna mai mare decât cererea economică. La rândul său, cererea economică este parte componentă a cererii sociale în care se intersectează interesele individuale și cele economice ale statului. Autorul menționează că, în rest, aceste interese pot să nu coincidă unele cu altele și chiar uneori pot să se repudieze între ele. Totodată, se poate observa că sfera cererii economice primează asupra sferei cererii sociale în cadrul sistemului socialist. De aceea, sistemul instituțional de formare profesională era orientat, în primul rând, spre satisfacerea necesităților economice ale statului, celelalte aspecte ale socialului se soluționau ulterior. Însă, spre deosebire de sistemul socialist, sistemul de formare profesională din prezent (cel care este specific modelului capitalist) oferă servicii care convin cererii sociale.

După colapsul sistemului socialist, noile reforme introduse în domeniul formării profesionale au provocat multiple anomalii sociale.

De atunci efectele aceluia sistem „parazitează” spațiul public an de an, punând mereu în discuție probleme care, în acele timpuri, erau rezolvate prin anumite prevederi și reglementări politice. De exemplu, în perioada anilor 1980, în URSS era de neconceput situația ca un absolvent al unei instituții de învățământ superior să nu fie angajat în câmpul muncii. Metoda repartizării obligatorii asigura continuitatea forței de muncă în cadrul sectoarelor de producție și de servicii a economiei planificate. La nivelul fiecărei instituții de formare profesională activau specialiști în domeniul orientării profesionale. Rolul lor era de a promova o cultură a anumitor specializări profesionale. Totodată, în curriculumul pre-universitar au fost promovate asiduu anumite specializări profesionale, fără a se crea discriminări și disparități privind alegerea individuală. Acum însă există următorul fenomen: doritori de a se angaja există, dar locuri de muncă nu sunt, chiar dacă există anumite cadre legale de reglementare prin care licențiaților li se acordă posibilitatea de a profesa, iar angajatorilor li se garantează anumite facilități⁵. Cultura formării, orientării și inserției profesionale s-a schimbat radical. Unele domenii sunt supraaglomerate, altele sunt în criză de forță de muncă. Prin urmare, contrastele sunt remarcabile și acestea ne oferă un tablou comparativ asupra a ceea ce a fost și ceea ce este.

5. A se vedea cazul absolvenților studiilor universitare de licență care au studiat în regim de subvenționare a costurilor de studii de la bugetul de stat, mai ales cazul absolvenților din domeniul pedagogic;

1.2 CADRUL LOGIC AL PREGĂTIRII PROFESIONALE ÎN CONTEXTUL AUTOHTON

Este evident faptul că orice cetățean simplu este și un beneficiar al politicilor formării, orientării și inserției profesionale, el își manifestă propriul interes în ceea ce privește tipul de formare și de activitate profesională pentru care optează. Astfel, întregul sistem societal trebuie să ofere prilejul unei formări și orientări continue, indiferent de vârsta, poziția socială, nivelul de instruire și de activitate profesională a individului. De exemplu, dacă un individ care activează timp de 15 ani într-un sector economic dorește să se reprofileze într-un alt domeniu, acesta poate urma oricând un traseu de formare profesională. Conform acestei logici distingem trei spații temporale și de interes, care sunt interdependente și interconectate între ele (a se vedea Fig. 2). Celelalte trei spații ale realizării profesionale sunt: spațiul formării profesionale, spațiul orientării profesionale, spațiul inserției în câmpul muncii. Observăm că spațiile realizării profesionale sunt distincte între ele atât după durata de timp alocată, cât și după interesul manifestat de fiecare individ în parte. Totuși, între aceste trei spații există o interdependență. Potrivit propriilor interese și necesități, oricând o persoană poate accesa un spațiu sau altul. Acest considerent ține de alegerea, satisfacția și percepția individuală.

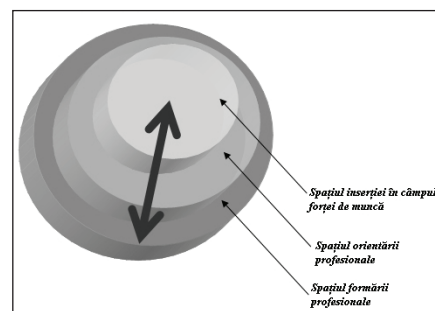
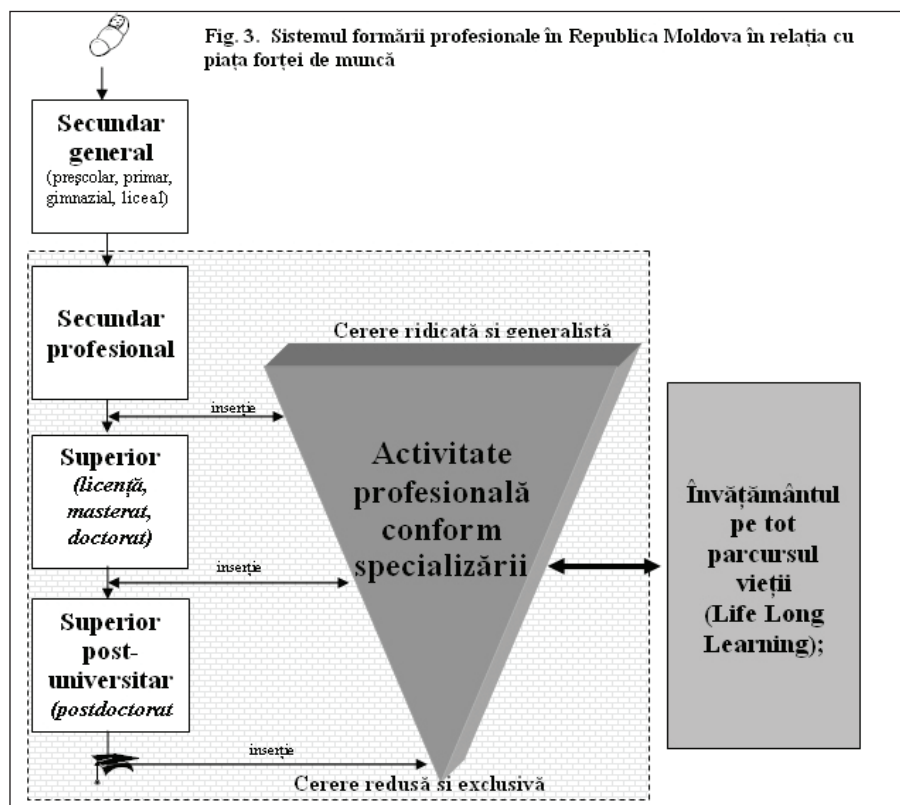

Fig. 2. Cele trei spații ale realizării profesionale

Pentru a înțelege mai bine care este structura sistemului actual de formare profesională din Republica Moldova și relaționarea acestuia cu piața forței de muncă vom elabora un cadru logic. În Fig. 3 este reprezentată schematic traiectoria unei persoane în procesul de educație, formare și incluziune profesională. Observăm că activitatea profesională conform încadrării în câmpul muncii se poate realiza, în contextul sistemului formării profesionale din Republica Moldova, în trei ipostaze distincte. Formarea profesională reprezintă o continuitate a procesului educațional inițiat încă la nivelul preșcolar. Însă nivelul limitrof al activității de formare profesională este nivelul secundar general de treapta I (învățământ gimnazial) și nivelul secundar profesional de treapta a II-a (învățământul liceal). Prin urmare, formarea profesională este un rezultat direct al formării educaționale la nivelele premergătoare și trebuie să conțină elemente logice și coezive.

Prima ipostază de inserție se realizează după absolvirea nivelului secundar profesional. A doua ipostază după, absolvirea nivelului superior. Aceasta poate fi separată pentru fiecare ciclu de studii în parte. Însă conform principiului ciclurilor universitare, vom considera totuși ca fiind o ipostază integră. În sfârșit a treia ipostază se realizează prin finalizarea nivelului superior post-universitar. În cadrul acestui studiu suntem interesați doar de primele două ipostaze. Între fiecare ipostază este nevoie să existe o continuitate de formare profesională, conform principiului individual al realizării profesionale descris în Fig. 2.

Totodată, o ipostază distinctă, dar detașată de nivelele de studii specificate anterior, este învățământul pe tot parcursul vieții. Acest tip de formare profesională încă nu este accesibil pe deplin cetățenilor Republicii Moldova. Învățământul pe întregul parcurs al vieții este o componentă de formare profesională care se realizează concomitent cu activitatea profesională desfășurată în cadrul câmpului muncii. În contextul autohton și în multiple

situații acesta este înțeles drept o reconversie profesională, ceea ce de fapt reprezintă doar o componentă dintr-un spectru mult mai larg de programe și platforme educaționale și de formare profesională. De aceea, vom considera spațiul din interiorul careului cu o linie intermitentă, care are un fundal gri, fiind accesibil beneficiarilor din Republica Moldova. Spațiul învățământului pe tot parcursul vieții rămâne o temă pentru acasă atât pentru autoritățile guvernamentale, cât și pentru instituțiile nonguvernamentale, în vederea facilitării adaptabilității și mobilității forței de muncă. Este îmbucurător faptul că proiectul Strategiei Naționale privind Politicile de Ocupare a Forței de Muncă a Republicii Moldova pentru perioada 2006-2020 conține și un capitol specific acestui tip de pregătire profesională. La fel, proiectul Concepției modernizării sistemului de învățământ din Republica Moldova conține un capitol referitor la acest nivel de formare profesională. Ca o exemplificare elocventă putem specifica că din totalul de aproximativ 90 mii de șomeri înregistrați în cel de al doilea trimestru al anului

2006 doar 2% urmează o formă de instruire profesională.⁶

Un alt detaliu important al acestui cadru se referă la piața forței de muncă, care este reprezentată printr-un triunghi echilateral, orientat cu vârful în jos. Urmărind figura, observăm că inserția în câmpul muncii conform specializării deținute este mai ridicată la ieșirea din nivelul secundar profesional decât din nivelul superior. Într-un asemenea context, pe piața forței de muncă se va cere mai mult personal calificat cu studii profesionale secundare și postsecundare decât cu studii superioare. Este vorba despre o pondere care, de altfel, este și prevăzută prin normele din domeniul inserției în câmpul muncii. De exemplu, conform normelor actuale aplicate în Republica Moldova, unei persoane cu studii superioare trebuie să-i revină 8 sau 9 muncitori calificați.⁷

6. Conform notei informative „Forța de Muncă în Republica Moldova, ocuparea și șomajul. Trimestrul al II-lea 2006”, elaborate de Biroul Național de Statistică din Republica Moldova, dată publicității la 28 septembrie 2006. Document disponibil în variantă electronică la adresa: http://www.statistica.md/statistics/dat/860/ro/PiataFM_ocup_somaj_tr1_2006.pdf ultima dată accesat la 03 octombrie 2006;

7. Această cifră a fost enunțată de Ion Holban, șeful Secției de resurse umane și atestare din cadrul METS. După: Ludmila Moraru, „Persoanele cu studii superioare constituie 50% din contingentul angajaților”, cotidianul FLUX, din 05 octombrie 2006, articol disponibil în variantă electronică la adresa: <http://www.flux.md/news/modb2.php?action=show&id=16679&ca=Cotidian%20National&rb=Social>, ultima dată accesat la 05 octombrie 2006.

CAPITOLUL 2.

În contextul Agendei Lisabona și a Procesului Bologna, această pondere este imposibil de atins. În situația actuală unei persoane cu studii superioare îi revine un muncitor calificat.⁸ Prin urmare, cu cât nivelul de formare profesională este mai avansat, cu atât piața forței de muncă este mai exclusivistă și mai limitată, fapt de care politicile formării și inserției profesionale trebuie să țină cont. La baza piramidei adaptabilitatea, manevrabilitatea și mobilitatea ocupațională este flexibilă.

Din cadrul descris putem deduce concluzia că pentru a „produce” o persoană competitivă pe piața forței de muncă este nevoie ca între toate nivele să existe continuitate și coerență. În contextul actual al Republicii Moldova această coerență și continuitate nu există. Dacă ar exista atunci aceste caracteristici s-ar manifesta atât prin conținuturi, cât și prin metode. În acest caz, ieșirile din procesul de formare educațională și profesională sunt incompatibile cu cerințele pieței forței de muncă.

* * *

Totuși, ce s-a întâmplat pe parcursul ultimilor 15 ani în sistemul de formare, orientare și inserție profesională? Este o întrebare fundamentală și răspunsul la aceasta poate constitui o evaluare a parcursului efectuat. Vom face această evaluare în capitolul următor, unde vom constata care este starea de fapt în domeniul instituțiilor de formare și orientare profesională și în cel al pieței forței de muncă. În acest capitol am putut dezvolta un cadru teoretic asupra problematicii analizate. Capitolul dat ne-a oferit atât o privire de ansamblu asupra relaționării intersectoriale în procesul formării și inserției sociale, cât și o retrospectivă a sistemului educațional și de inserție profesională de tip socialist, reminiscentele cărora se manifestă și în prezent.

Analiza stării de fapt

La sfârșitul capitolului precedent am enunțat o întrebare privind cele întâmplate în sistemul instituțional de formare, orientare și inserție profesională. Acesta este un capitol analitic și reliefează starea de fapt a sistemului instituțional de formare și orientare profesională și a pieței forței de muncă din Republica Moldova, punând accent pe recente intervenții ale autorităților guvernamentale. Capitolul se fundamentează pe patru componente esențiale, care se referă la:

- sistemul pregătirii profesionale în sinteză;
- capacitatea de absorbție a pieței forței de muncă
- formarea profesională în cadrul studiilor secundare profesionale;
- formarea profesională în cadrul nivelului de studii superioare⁹.

Reliefaarea stării de fapt din domeniul formării, orientării și inserției profesionale este indispensabilă pentru elaborarea recomandărilor sectoriale. Totuși, pentru a fi mai operativi și mai eficienți, am inclus în capitol pasaje distincte de recomandări și soluții alternative specifice problemelor identificate.

2.1 SISTEMUL PREGĂTIRII PROFESIONALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA ÎN SINTEZĂ

Schimbările la care am asistat pe parcursul ultimilor 15 ani în multe privințe sunt îmbucurătoare, iar în altele, din contra. În cadrul acestui sub-

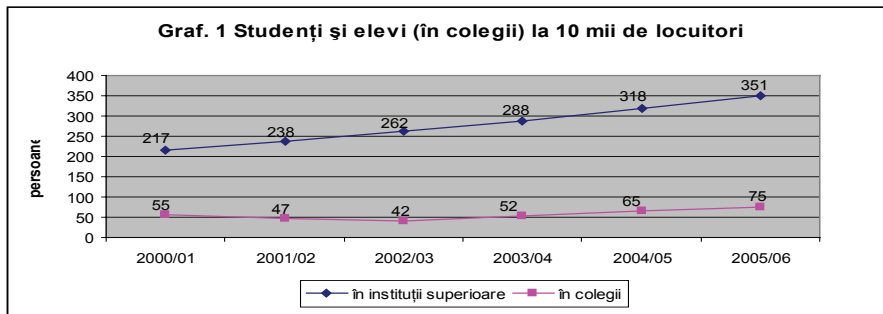
capitol vom încerca să prezentăm pe scurt portretul sistemului pregătirii profesionale din Republica Moldova.

Pe fundalul fenomenului de subfinanțare accentuată, sistemul guvernamental de formare profesională și-a extins serviciile către beneficiarii care doreau să dețină un certificat de absolvire a unei instituții de învățământ profesional, mai ales la nivelul superior de formare. În acest context s-a creat un puternic dezechilibru între nivelurile de formare profesională. Fenomenul de masificare a învățământului superior se produce pe fundalul crizei în domeniul pieței forței de muncă. Pe de o parte, asistăm la un deficit de cadre calificate, iar pe de altă parte - la un excedent de persoane cu studii superioare. Cea de-a doua categorie mai prezintă și un potențial scăzut al aptitudinilor și competențelor obținute în urma procesului educațional de formare profesională. Este o situație paradoxală care, de altfel, contribuie în mod direct la perpetuarea crizei economice și sociale a Republicii Moldova.

Sub pretextul libertății pieței, în ultimii 15 ani, în cadrul sistemului de formare profesională s-au dezvoltat anumite instituții private, care dublau rolul și utilitatea instituțiilor guvernamentale. Pe fundalul acestor două fenomene s-a manifestat un al treilea fenomen și anume cel al creșterii accelerate a numărului beneficiarilor de servicii educaționale și de formare profesională. Cele mai recente date statistice ne demonstrează amploarea acestui fenomen. De exemplu, în Graf. 1 este prezentată evoluția ponderii studenților în instituțiile superioare de învățământ și a elevilor în instituțiile medii de speci-

8. Idem;

9. În cadrul acestui capitol sintagma „studii superioare” se referă la ciclul universitar de licență;

alitate (colegii) la 10 mii de locuitori pentru perioada anilor 2000 – 2005. Per ansamblu, observăm tendința de creștere a ponderii. Totuși, efectuând o analiză mai atentă, constatăm că nivelul instituțiilor universitare este caracterizat printr-o creștere continuă, pe când nivelul de instituții de învățământ mediu de specialitate este caracterizat prin creștere limitată, în unele perioade chiar se constată o scădere a ponderii.

Tot în cazul formării profesionale în sistemul instituțiilor de învățământ superior până în prezent s-a manifestat o creștere continuă a numărului de studenți, în contextul unei scăderi a numărului populației. De exemplu, în anul de studii 2005/2006, în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova au fost înmatriculate 34553 de persoane, pe când în anul de studii 2003/2004 au fost înmatriculate 30150 de persoane. Deci, până în anul 2006 această tendință a fost în ascensiune lentă, dar sigură. Tendința s-a manifestat pe fundalul intervenției limitate din partea instituțiilor guvernamentale abilitate privind reglementarea admiterii în cadrul sistemului de formare profesională. Parcurgând și o serie de date statistice anterioare anului 2000, vom constata că în ultimul deceniu numărul studenților aproape că s-a dublat. De exemplu, în 1997, la 10 mii de locuitori corespundeau 180 de studenți¹⁰, pe când în 2005 datele menționează aproximativ 351 de studenți¹¹. Acest fapt demonstrează accesibilitatea studiilor profesionale

10. Conform datelor statistice publicate de Biroul Național de Statistică din Republica Moldova, în materialul „Învățământul (1997/1998 – 2004/2005)”, publicat la 27 ianuarie 2005 și disponibil în variantă electronică la adresa: http://www.statistica.md/statistics/dat/742/ro/Invatamint_1997_2005_ro.htm, ultima dată accesat la 21 februarie 2006;

11. Conform notei informative „Activitatea instituțiilor de învățământ mediu de specialitate și superior la începutul anului de studii 2005 - 2006”, elaborate de Biroul Național de Statistică din Republica Moldova, dată publicității la 15 februarie 2006, document disponibil în variantă electronică la adresa: http://www.statistica.md/statistics/dat/770/ro/Invatamintul_superior_2005_2006.pdf, ultima dată accesat la 17 februarie 2006;

sionale de nivel superior pe fundalul subfinanțării cronice a sistemului de învățământ. Practic fiecare persoană absolventă a liceului sau a școlii medii generale a devenit student, fără un efort intelectual considerabil. Prin extrapolare, putem considera că cel mai ieftin serviciu public este tocmai învățământul superior. În acest context, universitățile nici nu posedă mecanisme de asigurare a calității actului educațional, dar nici nu inițiază un proces de reechilibrare a costurilor necesare pentru pregătirea unui specialist. Într-o asemenea situație numărul ridicat de studenți nu poate garanta dezvoltarea economică și socială durabilă a Republicii Moldova.

Este evident faptul că în contextul masificării învățământului superior nu se ține cont de necesitățile reale, de capacitățile de absorbție ale pieței forței de muncă, de potențialul de export al acesteia. De exemplu, piața forței de muncă este suprasaturată de specialiști din următoarele domenii: relații internaționale (politice și economice), științe politice, științe juridice, științe economice. Pe când, penuria de cadre se înregistrează în continuare în domeniul agricol, în cel al asistenței sociale și cel al educației. De exemplu, în domeniul educației s-au elaborat și se implementează politici afirmative de încurajare a profesării în cadrul învățământului rural. Numai că și în aceste condiții sunt puțini solicitanți care preferă să se stabilească în mediul rural sau în cel al orașelor mici și mijlocii. Din contra, în ultimii ani s-a înregistrat o lipsă a personalului didactic atât la nivel rural, cât și la nivel urban.¹²

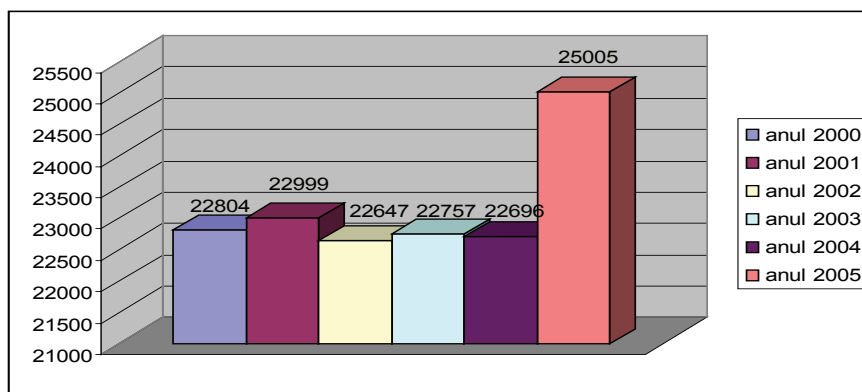
12. De exemplu, pentru anul de studii 2006/07 în sistemul educațional preuniversitar era un deficit de 2163 de cadre didactice. Această cifră a fost enunțată de Gheorghe Egorov, șeful Secției de resurse umane și atestare din cadrul METS. După: Ludmila Moraru, „Școlile de la sate duc lipsă de elevi”, cotidianul FLUX, din 1 septembrie 2006, articol disponibil în variantă electronică la adresa: <http://www.flux.md/news/modb2cal.php?action=show&idu=16096&cat=Editia%20de%20Vineri&rub=Social>, ultima dată accesat la 27 septembrie 2006.

Nici formula repartițiilor obligatorii, în cazul absolvenților ce au studiat prin finanțare de la bugetul de stat, nu produce rezultate scontate și de lungă durată.

O cu totul altă imagine se observă la nivelul instituțiilor de învățământ secundar, unde portretul este și mai sumbru. Experții din domeniul ocupării forței de muncă precizează faptul că în Republica Moldova se atestă un deficit de muncitori calificați în următoarele domenii: construcții, confecții, tâmplărie ș.a. Desigur, aceste calificări pot fi obținute prin absolvirea instituțiilor de formare profesională (școli profesionale și colegii). Dar statisticile demonstrează că numărul de elevi la nivelul secundar de formare profesională în perioada anilor 2000 – 2004 a fost relativ constant (în medie aproximativ 22700 de elevi).¹³ Începând cu anul 2005 numărul elevilor din acest tip de instituții a crescut simțitor. Graficul 2 demonstrează contrastul înregistrat începând cu anul 2005. Trebuie specificat faptul că în 2006 contrastul a fost amplificat din cauza intervenției directe a autorităților guvernamentale pentru susținerea acestui nivel de formare profesională și pentru direcționarea absolvenților de la nivelul învățământului secundar general către învățământul secundar profesional. În subcapitolul următor ne vom referi mai pe larg asupra acestui aspect.

Obținând un astfel de portret sumbru, întrebarea fundamentală este: „Ce întreprind autoritățile guvernamentale pentru elucidarea situației în cauză?”. Dacă ne referim la perioada anilor precedenți atunci răspunsul la întrebare este echivoc. Pe de o parte, autoritățile erau depășite de situația creată, iar pe de altă parte, ele nici nu demonstau intenția de a interveni. Dar, dacă ne referim la situația anului curent, atunci putem afirma că, în sfârșit, intervenția s-a făcut atât de vizibilă, încât a creat convulsii sociale. Este vorba despre intervenția Guvernului Republicii Moldova, prin in-

13. Conform notei informative „Activitatea instituțiilor de învățământ secundar profesional la începutul anului de studii 2005 - 2006”, elaborate de Biroul Național de Statistică din Republica Moldova, dată publicității la 15 martie 2006, document disponibil în variantă electronică la adresa: http://www.statistica.md/statistics/dat/782/ro/Inv_sec_prof_2005_06.pdf, ultima dată accesat la 27 septembrie 2006;

Graf. 2 Numărul de elevi din învățământul secundar profesional în perioada anilor 2000 - 2005

termeniul unor agenții abilitate, de a stabili planuri unice de înmatriculare în anul 2006 a elevilor și studenților în instituțiile de învățământ superior, mediu de specialitate și secundar profesional. De fapt, intervenția din acest an a constituit o continuitate a demersurilor inițiate în anul precedent pentru nivelul învățământului profesional secundar.

Intervenția s-a fundamentat pe Hotărârea nr. 434 a Guvernului Republicii Moldova, din 25 aprilie 2006. Aceasta a stabilit planurile și cotele de înmatriculare în anul de studii 2006/2007 în învățământul secundar profesional, mediu de specialitate și superior (ciclul I). Hotărârea nr. 434 a fost aplicată de Colegiul METS prin aprobarea Regulamentului de organizare și desfășurare a admiterii în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova.¹⁴ Anterior acestei date, la 31 martie 2006 Ordinul nr.267 pune în aplicare Hotărârea Colegiului METS din 30 martie 2006 privind aprobarea modificărilor și completărilor la Regulamentul de organizare și desfășurare a admiterii în instituțiile de învățământ mediu de specialitate (colegii) din Republica Moldova.

Calendaristic vorbind, procesul decizional s-a desfășurat destul de întârziat față de declarațiile făcute în toamna anului precedent de către autoritățile abilitate.¹⁵ De exemplu, proiectul Hotărârii 434 a fost discutat într-o ședință comună a Colegiilor

METS și MEC la 22 noiembrie 2005. În cadrul acestei ședințe s-a dezbătut proiectul Hotărârii „Cu privire la planurile unice de înmatriculare în anul 2006 a studenților și elevilor în instituțiile de învățământ superior, mediu de specialitate și secundar profesional” Timp de cinci luni (decembrie 2005 – aprilie 2006) Guvernul Republicii Moldova nu a făcut act de transparență în procesul decizional. Astfel, cu o lună înainte de începerea examenelor de absolvire și de bacalaureat potențialii candidați s-au pomenit într-o situație confuză, nesigură și stresantă. În acest context s-a creat o convulsie socială și politică, iar beneficiarii direcți și indirecti ai actului educațional au trebuit să simtă pe „propria piele” ce înseamnă intervenția autorităților guvernamentale la momentul nepotrivit. Vom analiza situația creată, prezentând avantajele și dezavantajele acestor decizii atât la nivelul învățământului secundar profesional, cât și la nivelul învățământului superior.

2.2 ESTE OARE PIAȚA FORȚEI DE MUNCĂ UN COLIMATOR NEFUNȚIONAL?

Deoarece domeniul pieței forței de muncă este foarte complex, în cadrul acestui subcapitol ne vom focaliza doar pe anumite aspecte de constatare care să ne ajute la elaborarea recomandărilor sectoriale din capitolul următor. Metaforic, conside-

răm piața forței de muncă drept un colimator care, pentru moment, este nefuncțional. Prin urmare, în acest subcapitol vom identifica cauzele nefuncționării acestuia.

La fel ca și celelalte domenii sociale, piața forței de muncă din Republica Moldova a cunoscut o orientare spre noile cerințe inerente economiei de piață. Astfel, de la o planificare centralizată s-a trecut la o abordare emergentă a necesarului de personal. De la o organizare colectivă a muncii se trece din ce în ce mai mult la o organizare centrată pe individ, evidențiindu-se ceea ce poate să facă fiecare persoană angajată. Totodată, se observă trecerea de la o concepție a angajării pe viață la angajarea pe un termen determinat de timp. Așa cum am mai specificat, procesul de deconstrucție și construcție a noilor proiectii încă mai durează. De exemplu, în sectorul instituțional guvernamental regăsim încă valabile proiectiile trecutului recent, ceea ce contribuie la tergiversarea aplicării noilor abordări conceptuale intrinseci economiei de piață.

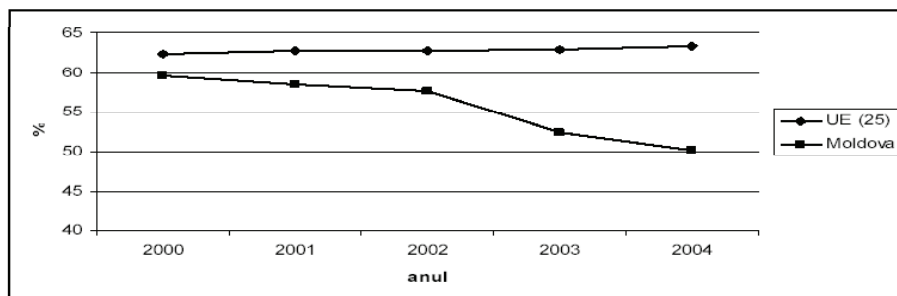
Este important să specificăm care este starea de fapt în domeniul pieței forței de muncă, conform statisticilor prezentate de Biroul Național de Statistică¹⁶. Astfel, la nivelul anului 2005 ponderea populației implicate în activitățile economice era de 49% din totalul populației, iar rata de ocupare de 44,5%. Ponderea forței de muncă angajate în sectorul privat a fost de 69,6%, iar în cel public a constituit 25,6%. Ponderea persoanelor ocupate care posedă studii superioare a constituit 17,0%, iar a celor cu studii profesionale și cu studii medii generale a fost de 47,5%. Studiul mai precizează că 40,7% din totalul persoanelor ocupate au activat în sectorul agricol, 12,1% – în industrie și 47,2% – în sectorul de servicii.

Dacă în cazul Uniunii Europene cu 25 de state membre exista temerea că după marea extindere din 2004 se va înregistra o scădere a ratei de ocupare a populației, s-a constatat că, din contra, rata a continuat să crească. Conform datelor prezentate de

14. Regulamentul este aprobat prin Hotărârea Nr. 6.1 a Colegiului METS din 27 aprilie 2006 și a intrat în vigoare prin Ordinul 406 din 02 mai 2006;

15. În luna octombrie 2005 reprezentanții actualului MET au declarat că normele de admitere pentru anul de studii 2006/2007 vor fi finalizate până la sfârșitul anului 2005;

16. Studiul „Forța de Muncă în Moldova: ocupare și șomaj”, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, disponibil în variantă electronică la adresa: http://www.statistica.md/statistics/dat/784/ro/PiataFM_ocup_somajul_anul_2005.pdf, ultima dată accesat la 25 iulie 2006;

Graf. 3 Evoluția ratei de ocupare în UE (25) și în Republica Moldova pentru perioada 2000-2004 (sursa BNS)

Eurostat, rata de ocupare în UE cu 25 de membri a constituit în anul 2005 ponderea de 63,8%, iar pentru vechiul UE cu 15 membri aceasta a fost de 65,2%.¹⁷ O perspectivă comparativă cu ceea ce se petrece în Republica Moldova și spațiul UE (25) a fost elaborată de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova în cadrul studiului „Forța de Muncă în Moldova: ocupare și șomaj”. În Graf. 3 putem sesiza discrepanțele pentru perioada 2000-2004, conform datelor prezentate de BNS. O asemenea situație o putem observa și în cazul României. În 2000 rata de ocupare constituia 57,6% față de 63,0% în 2000. În cazul Bulgariei rata de ocupare este în creștere. În 2001 aceasta era de 49,7%, iar în 2005 de 55,8%.

Văzând care este tabloul pieței forței de muncă în Republica Moldova, putem spune că situația este dramatică și că este nevoie de multă abilitate pentru ca situația să se redreseze și să aspire spre dezideratul enunțat de Strategia de la Lisabona (rata ocupării forței de muncă să atingă 70% la nivelul anului 2010). Desigur, pentru Uniunea Europeană dezideratul este o adevărată provocare, dar pentru Republica Moldova acesta poate fi un motiv de a-și dovedi capacitatea de stat viabil. Este cert că Republica Moldova nu poate aspira spre o asemenea rată enunțată în Strategia de la Lisabona, cel puțin pentru viitorul deceniu, dar este foarte important ca aceasta să înregistreze creșteri minime dar constante, asemenea Bulgariei.

Referindu-ne la capacitatea pieței

17. A se vedea materialul „Total employment rate”, elaborat de Eurostat și disponibil în variantă electronică la adresa: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_page-id=1996_39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&product=STRIND_EMPLOI&language=en&root=STRIND_EMPLOI/emploi/em011;

forței de muncă în ceea ce privește inserția absolvenților din sistemul de formare profesională, este dificil să facem o evaluare a stării de fapt. Nu există mecanisme de monitorizare efectuate de instituțiile de formare profesională asupra cohortelor de absolvenți. Un astfel de mecanism ar presupune existența unor departamente specializate în cadrul fiecărei instituții de pregătire profesională, care să conlucreze atât cu mediul guvernamental, cât și cu cel privat. Totodată, sistemul educațional și de formare profesională nu încurajează spiritul de comunitate profesională și educațională care se manifestă prin instituția alumnilor. Acest instrument instituțional reprezintă un canal de comunicare între instituția de formare profesională și absolvenți și devine o punte între potențialii angajatori și viitorii angajați.

Cu regret constatăm că în ultimii ani piața forței de muncă s-a bazat pe propria capacitate de absorbție. Acest lucru a contribuit la distorsionarea ei. Faptul în cauză a fost posibil deoarece, în primul rând, monitorizarea guvernamentală a procesului de formare și orientare profesională calitativă practic a lipsit. La fel este și cazul instituțiilor de formare profesională, care trebuiau să efectueze monitorizări continue post-instruire privind adaptabilitatea, motivația și traseul profesional al absolvenților. În al doilea rând, în Republica Moldova încă mai predomină mecanismele informale de inserție în câmpul muncii, fapt ce implică o abordare fundamentală pe concepția doar de a fi angajat și nu pe calitatea actului de profesare. De exemplu, din 90 mii de șomeri înregistrați 44,6% sunt persoane cu stu-

dii medii generale și profesionale, iar 18,8% cu studii superioare.¹⁸

Conform comportamentului demonstrat în ultimii ani de piața forței de muncă, putem afirma că modelul aplicat în acest an pentru admiterea la nivelul universitar de învățământ va contribui la menținerea disparităților pe piața forței de muncă. Promovarea anumitor specializări profesionale, care până la acel moment nu sunt solicitate de beneficiari, nu trebuie efectuată prin condiționare și limitare de opțiuni. Pentru aceasta este nevoie de elaborat o serie de strategii inter-instituționale sub forma parteneriatului public-privat sau privat-privat, prin care să se stimuleze accesarea anumitor forme de formare profesională, adică să aplice tehnicile și metodele orientării profesionale. În contextul formării profesionale, aceste parteneriate crează legătura dintre ceea ce se cere pe piața forței de muncă și ceea ce trebuie să cunoască un beneficiar al serviciilor de formare și inserție profesională. Trebuie de specificat că, pe lângă aplicabilitatea actuală în spațiul occidental, această modalitate a făcut parte și din modelul socialist de formare profesională și ne-am mai referit la acest aspect.

Este îmbucurător faptul că în ultima perioadă Oficiul de Ocupare a Forței de Muncă din cadrul Ministerului Economiei și Comerțului este preocupat de reglementarea situației create și de repunerea în funcție a *colimatorului* defect. Astfel, proiectul „Strategiei Naționale privind Politicile de Ocupare a Forței de Muncă a Republicii Moldova pentru perioada 2006-2020” este un document de maximă importanță, care stabilește 11 pași logici care ar trebui implementați pentru a facilita înscrierea avantajoasă a Republicii Moldova în procesele economice globale și pentru a consolida avantajele noastre competitive pe piețele internaționale. Pentru propunerea respectivelor pași strategia analizează situația actuală a pieței forței de muncă, si-

18. Această cifră a fost enunțată de Ion Holban, șeful Secției de resurse umane și atestare din cadrul METS. După: Ludmila Moraru, „Persoanele cu studii superioare constituie 50% din contingentul angajaților”, cotidianul FLUX, din 05 octombrie 2006, articol disponibil în variantă electronică la adresa: <http://www.flux.md/news/modb2.php?action=show&idu=16679&cat=Cotidian%20National&rub=Social>, ultima dată accesat la 05 octombrie 2006.

tuația macro-economică, cadrul legislativ aplicat. Totodată, strategia elaborează un scenariu până în 2020 privind piața forței de muncă din Republica Moldova și propune o serie de acțiuni novatoare pentru Republica Moldova (îmbătrânirea activă, învățământul pe tot parcursul vieții, parteneriatul public-privat ș.a.).

Desigur, în procesul de racordare la standardele Uniunii Europene, mai ales în ceea ce privește piața forței de muncă sunt necesare de elaborat și implementat strategii fundamentate pe priorități sectoriale. Aplicarea coerentă a strategiei propuse de MEC va elimina, în timp, orice intenție de intervenție de tip monopolist a guvernului. Astfel, comanda de stat se va referi doar la necesitățile sferei guvernamentale și va fi doar complementară cererii enunțate din partea sferei private. Pe de altă parte, este momentul ca sfera privată să-și „facă auzită vocea” privind calitatea formării profesionale a absolvenților angajați. În capitolul de recomandări sectoriale pentru piața forței de muncă ne vom referi mai exact la o serie de mecanisme de participare activă și responsabilă în procesul formării, orientării și inserției profesionale. Deci, colimatorul pieței forței de muncă rămâne pentru o perioadă nedereminată defectat.

2.3 SE REVIGOREAZĂ OARE STUDIILE SECUNDARE PROFESIONALE?

Metaforic spus, studiile secundare profesionale pot fi considerate „Fata Morgana” a întregului spectru de formare profesională. În ultimii 15 ani considerația precum că pe piața forței de muncă se cer doar specialiști cu studii superioare s-a dovedit a fi mai credibilă decât considerația că potențialul de inserție în cadrul pieței forței de muncă este redusă. Astfel, învățământul profesional secundar a fost limitat atât din punct de vedere financiar, cât și logistic. Însă, acesta a fost menținut la parametri reduși, fără vreo susținere strategică din partea autorităților guvernamentale.

Astfel, în fiecare an s-au enunțat promisiuni de redresare a situației, dar în realitate foarte puține lucruri au fost realizate. Prin urmare, neintervențiile la timpul potrivit au contribuit la escaladarea unei situații dramatice: prea puțini absolvenți cu specializări de tipul studiilor secundare și postsecundare profesionale. De altfel, în cadrul SCERS, la paragraful 345 este enunțat următorul obiectiv: „reconsiderarea locului și rolului învățământului secundar profesional și racordarea lui la cerințele comunității, actualizarea nomenclatorului de meserii și profesii în colaborare cu partenerii sociali”. Astfel, SCERS evidențiază rolul partenerilor sociali. La fel, proiectul Concepției modernizării sistemului de învățământ din Republica Moldova conține un paragraf specific în ceea ce privește prioritățile învățământului secundar și postsecundar profesional. Și în cazul acestui document se pune accentul pe dezvoltarea structurilor instituționale, pe accesibilitatea și pe calitatea procesului de formare, pe racordarea cu necesitățile reale ale pieței forței de muncă.¹⁹

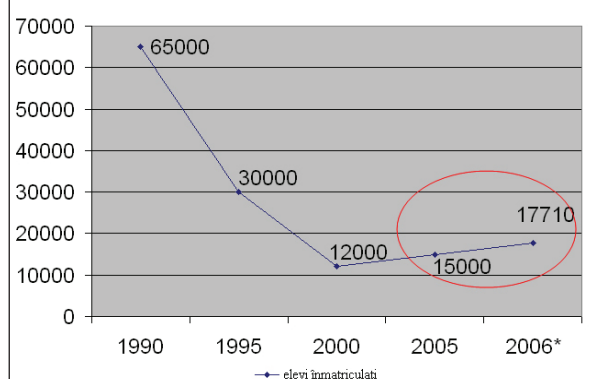
Câte persoane au fost înmatriculate în nivelul secundar profesional în ultimii ani? Luând în considerare toate studiile, analizele, prognozele și strategiile aplicate în Republica Moldova cu referire la piața forței de muncă, constatăm că în Republica Moldova se manifestă o criză a cadrelor calificate. Așa cum am mai precizat, statisticile prezentate de autoritățile guvernamentale prezintă un tablou sumbru care demonstrează cât de dramatică este situația acestui nivel de formare profesională. Din 1990 până în prezent numărul de elevi înmatriculați la nivel secundar de formare profesională (școli profesionale și școli de meserii) s-a diminuat de 4 ori, în unele perioade ajungând chiar la cote critice. În graficul 4 putem

observa acest fenomen²⁰. Totodată, putem observa tendința relansării nivelului profesional secundar. Conform planificării stabilite de Guvernul Republicii Moldova, pentru anul de studii 2005/2006 au fost stabilite 15030 de locuri cu finanțare de la bugetul de stat, iar pentru anul de studii 2006/2007, pentru aceeași categorie de locuri cifra a fost majorată cu 8,5%, constituind 16310 persoane. În total, pentru nivelul secundar profesional au fost prevăzute 17710 locuri atât în cadrul instituțiilor guvernamentale cât și cele private. Perioada de intervenție directă a autorităților guvernamentale este marcată în cadrul graficului. Desigur, planul și cotele de înmatriculare au stabilit numărul maximal de elevi admiși, dar constatăm că în anul precedent nu au fost ocupate toate locurile. Astfel, în anul 2005 au fost înmatriculate 15424 de persoane, ceea ce nu a acoperit totalitatea locurilor oferite atât cu finanțare de la bugetul de stat, cât și prin contract. Totodată, în medie capacitatea instituțiilor secundare profesionale este utilizată într-o proporție de 60%.²¹

19. A se vedea punctul 3.1.2 din proiectul Concepției modernizării sistemului de învățământ din Republica Moldova, disponibil în variantă electronică la adresa: <http://www.parlament.md/download/drafts/ro/3464.2006.doc> ultima dată accesat la 30 septembrie 2006;

observa acest fenomen²⁰. Totodată, putem observa tendința relansării nivelului profesional secundar. Conform planificării stabilite de Guvernul Republicii Moldova, pentru anul de studii 2005/2006 au fost stabilite 15030 de locuri cu finanțare de la bugetul de stat, iar pentru anul de studii 2006/2007, pentru aceeași categorie de locuri cifra a fost majorată cu 8,5%, constituind 16310 persoane. În total, pentru nivelul secundar profesional au fost prevăzute 17710 locuri atât în cadrul instituțiilor guvernamentale cât și cele private. Perioada de intervenție directă a autorităților guvernamentale este marcată în cadrul graficului. Desigur, planul și cotele de înmatriculare au stabilit numărul maximal de elevi admiși, dar constatăm că în anul precedent nu au fost ocupate toate locurile. Astfel, în anul 2005 au fost înmatriculate 15424 de persoane, ceea ce nu a acoperit totalitatea locurilor oferite atât cu finanțare de la bugetul de stat, cât și prin contract. Totodată, în medie capacitatea instituțiilor secundare profesionale este utilizată într-o proporție de 60%.²¹

Graf. 4 Evoluția numărului de elevi înmatriculați în învățământul secundar profesional în perioada 1990 - 2005

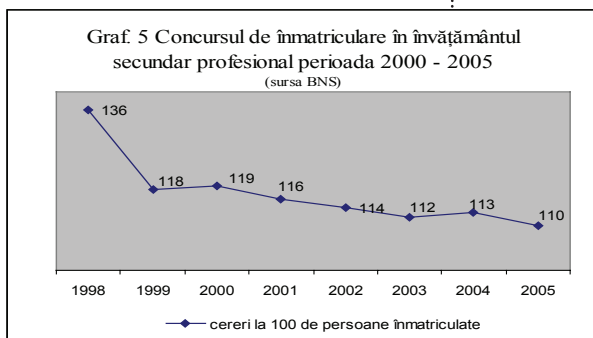

Pentru a vedea dacă învățământul secundar profesional totuși se relansează este bine să vedem cererea manifestată de candidații acestui nivel de formare profesională. Graficul 5 prezintă o situație pentru anii 1998

20. După comunicatul MET „Ministerul Educației și Tineretului lansează campania informativă de promovare a studiilor secundare profesionale” din 21 iulie 2006, disponibil în variantă electronică la adresa <http://www.edu.md/files/unsor-ted/SPCampanie.doc>, ultima dată accesat la 27 iulie 2006;

21. După Anexa nr.11 „Planul strategic de cheltuieli în domeniul educației, 2007 - 2009” din Cadru de cheltuieli pe termen mediu pe anii 2007 - 2009 elaborat de Ministerul Finanțelor din Republica Moldova;

- 2005. Observăm că până în 2006, pe fundalul mării numărului de locuri, cererea scade continuu. Din lipsa datelor statistice privind admiterea din acest an, nu putem afirma dacă această tendință se înregistrează și în continuare. Totuși, trebuie să se aibă în vedere faptul că în situația de presiune și confuzie creată în acest an, concurența a fost îngrădită și condiționată.

Un fapt alarmant este că aproximativ 15 mii de absolvenți ai clasei a 9-a abandonează sistemul de învățământ, fără să mai obțină vreo formare profesională.²² Bineînțeles, acest contingent este ulterior greu de inserat în cadrul câmpului social-profesional. Paradoxal este faptul că aproximativ același număr de persoane a fost înmatriculat în învățământul secundar profesional. Despre involuția acestui nivel de formare profesională autoritățile guvernamentale au fost la curent și se dovedește faptul că ele au fost depășite de situație.

Față de nivelul universitar de formare profesională, nivelul secundar de formare profesională se confruntă și cu alte probleme care se reflectă negativ asupra pieței forței de muncă. În 1990 oferta de specializări propuse de instituțiile de formare profesională de nivel secundar erau de 350, iar în 2005 acestea ofereau doar 85 de specializări.²³

Pe fundalul intervenției guvernamentale de ce totuși studiile secundare profesionale nu sunt atractive? Aceasta este o întrebare retorică la care vom încerca să răspundem succint în para-

grafele următoare. În primul rând, datorită dinamicii pieței forței de muncă prioritățile au trecut dintr-un sector în alt sector economic. Instituțiile de formare profesională de nivel secundar nu s-au putut adapta la dinamica pieței forței de muncă, negenerând oferte prin care să capteze interesul tinerilor și care să corespundă cerințelor pieței forței de muncă. În al doilea rând, acest fenomen s-a produs din ca-

uza austerității bugetare. Este cert că acest nivel de formare profesională nu a constituit cu adevărat o prioritate în cadrul domeniului educațional și al formării profesionale.²⁴ Astfel, intervine și a treia explicație, cea a infrastructurii limitate. Acest tip de instituții de formare profesională nu dispun de condiții adecvate cerințelor actuale pentru formarea profesională și pentru facilitățile oferite în campusuri (cantine, cămine, biblioteci, centre de informare, cabinete de consiliere și orientare profesională, spații de recreiere ș.a.).

O altă explicație care la prima vedere ar părea că este ilară este cea a inferiorității profesionale (un gen de stigmatizare socială) în cazul absolvenților acestui tip de formare profesională. Astfel, la nivel societal, mai ales după dispariția sistemului sovietic, s-a creat o stare de evitare a acestui tip de formare profesională. Totuși, această explicație ne oferă un tablou al tipului de beneficiari ai acestui nivel de formare profesională: tineri originari din mediul rural²⁵, tineri în vârstă de până la 20 de ani²⁶, tineri din familii cu venituri reduse, tineri ai căror părinți nu au studii și calificări profesionale superioare.

Mai mult decât atât, lipsa la nivelul învățământului gimnazial a unui

curriculum specializat de consiliere și orientare profesională contribuie esențial la aprofundarea crizei. În acest sens, Hotărârea 434 a Guvernului Republicii Moldova din 25 aprilie 2006 stipulează că „Ministerul Educației, Tineretului și Sportului, în comun cu Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, subordonată Ministerului Economiei și Comerțului, va elabora un program special de orientare profesională a elevilor din instituțiile de învățământ secundar general și secundar profesional”. Chiar dacă MET ar elabora în curând un curriculum, problema constă în instruirea specializată a unor formatori comunitari care să ofere servicii de consiliere și orientare profesională atât în cadrul mediului școlar, cât și în cadrul mediului comunitar. Bineînțeles că actorii din sfera nonguvernamentală pot deveni furnizori ai unor asemenea servicii.

Ce face totuși Ministerul Educației și Tineretului pentru redresarea situației în cauză? Este o întrebare elocventă la care vom încerca să răspundem. În acest an, Ministerul Educației și Tineretului a lansat o campanie informativă de promovare a studiilor secundare profesionale, prin care autoritățile guvernamentale doresc să promoveze formarea unei atitudini pozitive în rândurile tinerilor privind posibilitatea de a obține o meserie în școlile profesionale. Prin această acțiune factorii guvernamentali au recunoscut oficial că „economia Republicii Moldova a înregistrat în ultimul timp o insuficiență acută de lucrători calificați îndeosebi în industria ușoară și în agricultură, și un dezechilibru pe piața forței de muncă”.²⁷

Un prim rezultat sesizabil al acestei campanii este că numărul persoanelor înmatriculate în instituțiile de învățământ secundar și postsecundar a crescut.²⁸ Totuși, campania realizată a demonstrat și o serie de inadvertențe. Pentru eficientizarea mesajului campania trebuia lansată încă de la începutul anului de învățământ 2005/2006, astfel încât absolvenților

24. SCERS, la etapa elaborării și adoptării, a operat cu ponderea de 4,3% din întregul buget alocat domeniului educațional;

25. Statisticile precizează că în cazul elevilor înmatriculați în anul de studii 2005-2006 ponderea celor originari din mediul rural este de 69,9%. După: Nota Informativă „Activitatea instituțiilor de învățământ secundar profesional la începutul anului de studii 2005 / 2006” din 15 martie 2006, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, disponibilă în variantă electronică la adresa: http://www.statistica.md/statistics/dat/782/ro/lnv_sec_prof_2005_06.pdf, ultima dată accesată la 25 iulie 2006;

26. În cazul elevilor înmatriculați în anul de studii 2005-2006 ponderea celor de până la vârsta de 20 de ani este de 85%. Idem;

27. Idem;

28. La momentul finalizării acestui studiu cifra de înmatriculare nu fost făcută publică. Dar, ca indicator vizual, în unele școli profesionale contingentul persoanelor înmatriculate este mult mai mare față de anii precedenți, fapt apreciat de cadrele didactice cu care am avut prilejul de a discuta;

22. Această cifră este specificată în proiectul Strategiei Naționale privind Politicile de Ocupare a Forței de Muncă a Republicii Moldova pentru perioada 2006-2020;

23. După comunicatul MET „Ministerul Educației și Tineretului lansează campania informativă de promovare a studiilor secundare profesionale” din 21 iulie 2006, disponibil în variantă electronică la adresa <http://www.edu.md/files/unsor-ted/SPCampanie.doc>, ultima dată accesat la 27 iulie 2006;

ciclului gimnazial și a celui secundar general să li se prezinte coerent avantajele și dezavantajele pentru urmarea nivelului secundar profesional. În urma unui ciclu de informare, consiliere și orientare profesională viitorul absolvent, al studiilor gimnaziale, ar putea decide pe care cale va merge: continuarea studiilor de nivel liceal sau orientarea către formarea profesională calificată. Însă, în situația dată campania nu a reprezentat altceva decât un mesaj punitiv de îndrumare, asemănător comenzii de stat din perioada sovietică. Iar, așa cum este structurată actuala piață a forței de muncă, rezultatele în timp ale campaniei vor fi minime dacă nu vor fi luate în calcul mecanismele de cooperare între sistemul învățământului secundar profesional și componentele pieței muncii.

Totuși, indicatorul numărului de persoane înmatriculate în acest an încă nu va putea fi considerat relevant pentru a afirma că situația din această sferă instituțională se redresează. Cel mai relevant indicator în acest caz este contingentul ieșirilor din sistem și a capacității acestora de a se angaja conform specializării obținute. De exemplu, din contingentul de absolvenți ai învățământului secundar profesional din anul 2004 doar 70% au putut fi inserați în câmpul muncii.²⁹ Este cert că autoritățile guvernamentale posedă capacitatea să asigure inserția în câmpul muncii a tuturor absolvenților ai acestui nivel de studii profesionale. Desigur, o cotă mică dintre absolvenți va fi încurajată să-și continue studiile la nivelul învățământului universitar, iar alta va fi orientată către câmpul muncii. Pentru aceasta este nevoie ca autoritățile guvernamentale abilitate să instituie un mecanism de îndrumare și orientare a proaspeților absolvenți atât pe piața internă, cât și pe cea externă a forței de muncă.

Este evident faptul că doar cu lansarea unei campanii de informare mediul guvernamental nu va reuși să redreseze situația creată. Problema deja a devenit cronică și necesită o abordare mult mai serioasă și mai responsabilă atât din partea autorită-

ților, a pieței forței de muncă, cât și a societății civile. Este nevoie să se elaboreze o strategie complexă, pe termen mediu și lung. Prin aceasta trebuie să se stabilească prioritățile sectoriale și opțiunile de acțiune (inclusiv opțiunile alternative). Strategia trebuie să aibă în prim plan interesul individual al persoanelor și să țină cont de cadrul logic al formării profesionale. Astfel, fiecare persoană va putea decide traseul personal al formării și inserției profesionale. În continuare vom prezenta un set de recomandări specifice pentru eficientizarea campaniei de informare inițiată în acest an de către MET.

Recomandări în vederea eficientizării Campaniei inițiate de MET

- Campania inițiată **trebuie să se desfășoare continuu**, pe parcursul întregului an școlar 2006/2007, iar pe lângă aceasta să se creeze posibilitatea ca în cadrul campaniei anumiți angajatori chiar să organizeze târguri de muncă prin care să selecteze și să insereze absolvenți ai acestui nivel de formare profesională;
- Este nevoie să se **realizeze un studiu reprezentativ care să releve profilul beneficiarilor** studiilor secundare, post-secundare profesionale și medii de specialitate. Profilul rezultat va servi la construcția unui mesaj al campaniei de promovare a acestui nivel de studii, astfel încât aceasta să devină într-adevăr eficientă și să producă rezultatele scontate;
- Evaluarea post-campanie nu ar trebui să se limiteze doar la prezentarea unor cifre statistice, dar și la să **prezinte public activități desfășurate în timpul anului de învățământ**, cazuri de practici de calitate (parteneriate inter-instituționale și inserție în câmpul muncii), prin intermediul diverselor surse mass-media electronice și scrise;
- **Elaborarea unei metodologii de implementare a sistemului de consiliere și orientare profesională** la nivelul învățământului secundar și post-secundar profesional va stimula interesul viitorilor absolvenți față de acest

tip de formare profesională. În baza acestei metodologii va fi posibilă și elaborarea unui curriculum integrat privind consilierea și orientarea profesională. Sistemul educațional trebuie să îndrume tinerii și nu să-i constrângă în procesul luării deciziilor privind formarea profesională;

- **Dezvoltarea unei culturi de formare și inserție profesională.** Fundamentele unei asemenea culturi trebuie să se bazeze pe modulele de educație civică, educație tehnologică, pe elemente de gândire critică și argumentativă din conținuturile de bază ale curriculumului pre-universitar.
- **Schițarea unui traseu de formare profesională deschis și facilitator** pentru absolvenții care doresc să acceseze calificări profesionale de nivelul studiilor universitare. Absolvenții nivelului secundar profesional trebuie să fie încurajați pentru continuarea pregătirii profesionale conform conceptului învățământului pe tot parcursul vieții;
- **Clarificarea statutului partenerilor sociali** în cadrul întregului sistem va încuraja implicarea actorilor interesați în dezvoltarea curriculară și extracurriculară, logistică și practică, atât la nivelul studiilor gimnaziale, liceale, cât și la nivelul studiilor secundare și post-secundare profesionale;

În concluzia acestui subcapitol este nevoie să menționăm faptul că dezvoltarea economică durabilă a Republicii Moldova depinde considerabil de acest nivel de formare profesională. Acest nivel de formare este o primă ecluză profesională a indivizilor către piața forței de muncă. Totodată, este cel mai accesibil nivel de formare profesională și cel mai apropiat de mediul rural, răspunzând astfel la necesitățile acestuia. În consecință, autoritățile guvernamentale abilitate ar trebui să valorifice experiența partenerilor sociali și să prilejuiască cooperarea sistemului educațional cu aceștia.

29. După Anexa nr.11 „Planul strategic de cheltuieli în domeniul educației, 2007 - 2009” din Cadrul de cheltuieli pe termen mediu pe anii 2007 - 2009 elaborat de Ministerul Finanțelor din Republica Moldova;

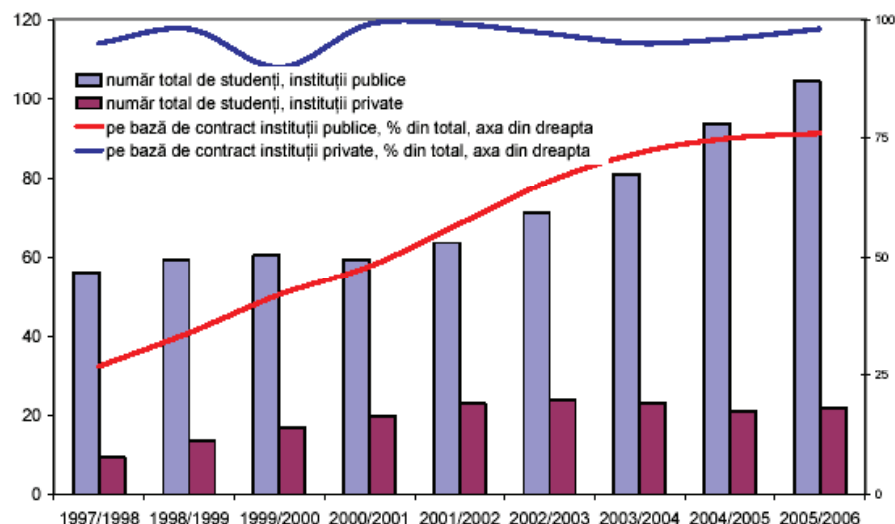
2.4 CANTITATE SAU CALITATE ÎN PROCESUL DE FORMARE PROFESIONALĂ LA NIVELUL STUDIILOR SUPERIOARE?

Sistemul superior de formare profesională, chiar de la începutul perioadei de reformare, a devenit un bastion al schimbărilor sociale. Este evident faptul că cele mai relevante instituții din cadrul acestui nivel de formare profesională sunt universitățile. În prezent, universitățile nu mai reprezintă un spațiu elitist al formării profesionale, așa cum era valabil pentru deceniile anterioare. Ca și în cazul altor state ex-socialiste, învățământul superior din Republica Moldova a devenit accesibil tuturor doritorilor de a *cocheta* cu „*Alma mater*”. Din această cauză asistăm la un **proces de masificare** a învățământului superior. Ca o exemplificare a fenomenului poate servi numărul de persoane înmatriculate în sistemul superior de formare profesională. În anul 2004 în total au absolvit nivelul secundar general 31,4 mii de persoane, iar la nivelul superior de formare profesională au fost înmatriculate 34,9 mii de persoane.³⁰ Deci, practic fiecare persoană absolventă a avut posibilitatea să fie înmatriculată. Procesul de masificare a cauzat apariția unor mutații de ordin structural și calitativ asupra procesului de formare profesională. La aceste mutații ne vom referi în cadrul acestui subcapitol.

Care sunt principalele aspecte problematice în cadrul nivelului superior de formare profesională?

Marea majoritate a studiilor și analizelor efectuate asupra acestui nivel de formare profesională evidențiază același spectru de probleme. Acest studiu nu face o excepție, dar față de celelalte studii acesta are **avantajul de a vedea lucrurile în afara**

30. După Catană Olga, *Reforme în sistemul educațional*, în Raportul „Moldova: Tendințe în economie”, Semestrul 3, septembrie 2005. Comisia Europeană, pag. 25. Material accesibil în variantă electronică la adresa: http://www.met.dnt.md/report/ro/2005sept_ro_tend.pdf#search=%22tendint e%20de%20educatie%20Moldova%20dnt%22, ultima dată accesat la 29 septembrie 2006;

Graf. 6 Evoluția numărului de studenți în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova (Sursa: RNDU 2006, pag.59)

spațiului de referință, coroborându-le cu realitatea constatată pe parcursul vizitelor de documentare. În același timp, prezentul studiu încearcă să se concentreze pe aspectele mutațiilor evidențiate în acest an. Așadar, ne vom concentra pe următoarele trei aspecte:

- Subfinanțarea cronică a sistemului de învățământ superior;
 - Confuzia instituțională tipologică;
 - Autonomia și guvernanta instituțională limitată;
- În cele ce urmează vom analiza succint fiecare aspect în parte și vom propune anumite recomandări specifice pentru redresarea lor.
- **Subfinanțarea cronică a sistemului de învățământ superior**

a. Probleme sesizate

Chiar dacă alocația bugetară pentru domeniul educațional este una din cele mai ridicate din lume³¹, în prezent instituțiile de învățământ superior finanțate de la bugetul de stat se confruntă cu o puternică criză financiară. **Nu există o metodologie clară** privind finanțarea acestui tip de instituții. Pentru a-și acumula resursele necesare instituțiile de învățământ superior au adoptat un comportament permisiv de admitere a tuturor doritorilor de a urma o **pregătire profesională de nivel supe-**

31. pentru anul 2007 vor fi alocate 7,76% din PIB, ceea ce constituie primul loc în lume. Până în 1998 această pondere ajungea și la 10,3% din PIB;

rior. În modul acesta era admis oricine dorea, fără să existe o concurență certă (aceasta s-a menținut totuși la nivelul locurilor finanțate de la bugetul de stat sau din veniturile proprii ale unor universități³²). **Cuantumul taxei de studii este destul de modic** și, pentru unele specializări, nici nu a fost modificat de mai mulți ani. Dacă facem un calcul elocvent, atunci vom constata că taxa de studii stabilită în prezent nu acoperă nici 10% din cheltuielile necesare pentru formarea profesională a unei persoane. În cadrul discuțiilor cu studenții s-a evidențiat faptul că în condițiile actuale taxele de școlarizare sunt ridicate și nu există o transparență asupra procesului de gestionare a resurselor colectate.

Instituțiile private de învățământ superior au adoptat același comportament. Plus la aceasta, la un moment dat, numărul acestora a crescut foarte rapid într-un timp destul de redus, devansând de două ori numărul instituțiilor finanțate de la bugetul de stat. În acest caz, numărul de studenți a crescut (a se vedea Graf. 1). La acest moment cota de studenți la 10 mii de persoane este apropiată statelor din „*motorul greu*” al UE (De exemplu Germania). Pe acest fundal pozitiv se manifestă un element negativ ce se referă la **disproporția dintre studenții cu finanțare bugetară**

32. De exemplu, cazul Universității Libere Internaționale din Moldova unde anual sunt alocate burse de studii (prin deducerea totală sau parțială de la plata taxei de studii);

și cei de la regim cu taxă. Graficul 6 prezintă comprehensiv situația pentru perioada 1997-2005.³³ Observăm o disproporție considerabilă dintre studenții finanțați de la bugetul de stat față de cei care-și urmează formarea profesională specializată în baza taxelor de studii. Această disproporție este considerată ca un indicator de subfinanțare a acestui tip de formare profesională.

În plus, s-a remarcat fenomenul imploziei unor domenii în care procesul de inserție în cadrul forței de muncă este limitat (relații internaționale, științe politice, științe juridice). Deoarece acestea sunt mai atractive prin „simplețea” abordării, piața forței de muncă nu poate îngloba decât un număr foarte limitat de specialiști (de exemplu relații internaționale sau științe politice), acestea formează în continuare un contingent destul de mare de specialiști, care ulterior licențierii, nu sunt cuprinși în câmpul muncii conform specializării deținute. Astfel, pe fundalul austerității financiare resursele financiare și logistice sunt irosite fără a contribui la dezvoltarea economică și socială a Republicii Moldova. În schimb, așa cum am specificat anterior, specializările din domeniul agricol, științelor educaționale, științelor ingineresti sunt neatractive. Explicația este că gradul de salarizare este destul de limitat, iar condițiile de lucru sunt foarte tensionate. Chiar dacă s-au elaborat politici de avantajare pentru respectivele specializări, totuși acestea rămân a fi neatractive.

Nici mecanismul repartițiilor obligatorii pentru cei care au efectuat studii prin finanțare bugetară nu funcționează eficient. De exemplu, conform datelor MET, din cei 1515 absolvenți ai instituțiilor de învățământ superior cu profil pedagogic, care au urmat studii cu finanțare de la bugetul de stat, au fost repartizați pentru a fi plasați în câmpul muncii 1371 persoane. Desigur, acest număr nu acoperă necesarul de cadre. Majoritatea din persoanele repar-

tizate se prezintă doar la instituția la care au fost repartizați, dar nu prezintă motivația de a fi angajate.³⁴

În mod implicit subfinanțarea cronică contribuie la **scăderea continuă a calității** actului de formare profesională. Chiar dacă criteriul calității este fundamental, constatăm că în contextul actual acesta este inoperabil. În perioada de documentare am constatat că studenții nici nu manifestă interes față de acest aspect, ceea ce face posibilă existența unei culturi limitate asupra calității actului de formare profesională. Pe de altă parte, corpurile manageriale și profesionale încă nu dețin instrumente și cunoștințe specifice pentru monitorizarea calității actului de formare profesională.

b. Recomandări specifice

➤ Pentru eradicarea subfinanțării este nevoie, în primul rând, de **reformarea mecanismului de finanțare** al instituțiilor superioare de formare profesională. Finanțarea învățământului superior trebuie să se efectueze pe baza calității beneficiarilor admiși și nu în funcție de numărul de beneficiari înmatriculați. Astfel, este nevoie de elaborarea unui mecanism prin care beneficiarii să-și aducă resurse financiare în universitate conform competiției de competențe. Cu aceleași resurse de la bugetul de stat, printr-un mecanism ce ar stimula competiția, formarea profesională la nivelul învățământului superior ar căpăta o cu totul altă față. Această modalitate ar presupune reformarea filosofiei asupra învățământului secundar general și a logicii de activitate a instituțiilor de formare profesională. Modelul experimentat în prezent de Federația Rusă, prin introducerea Examenului Unic Național³⁵, merită să fie experimentat și în Republica

34. După „Deficit de cadre didactice în școlile republicii”, publicat de Portalul AlmaMater, la 14 august 2006, articol disponibil în variantă electronică la adresa: <http://www.almamater.md/news/1632/index.html>. Ultima dată accesat la 27 septembrie 2006;

35. Acest examen se bazează pe principiul Obligației Financiare ale Statului - OFS (numit inițial ca un gen de sistem de vouchere). Scopul principal al acestui model al Examenului Unic constă în asigurarea guvernamentală privind accesul echitabil la serviciile educaționale în cadrul sistemului universitar, cât și eficientizarea obiectivității procesului de evaluare a absolvenților instituțiilor de învățământ secundar general;

Moldova pentru a vedea dacă este fezabil sau nu.

- În al doilea rând, este necesară **perfectarea cadrului normativ privind acordarea creditelor bancare preferențiale** pentru finanțarea cheltuielilor de studii și formare profesională. Acestea trebuie să fie avantajoase nu numai pentru instituțiile creditoare, ci și pentru beneficiari, cu o rată redusă și pentru un timp îndelungat. În prezent există o serie de prevederi privind acordarea creditelor preferențiale, dar din cauză că ele nu sunt avantajoase nici pentru instituțiile creditoare, nici pentru potențialii beneficiari, ele nu sunt utilizate. Unele instituții bancare acordă astfel de credite însă Guvernul ar trebui să găsească metode specifice de garantare a creditelor acordate. Mecanismele de acordare a creditelor bancare preferențiale trebuie promovate publicului larg, prezentându-se avantajele acestui tip de finanțare a studiilor.
- **Promovarea unei culturi a concurenței și utilității** în ceea ce privește formarea și inserția profesională conform cadrului logic prezentat în capitolul 1. Această cultură poate fi promovată prin adaptarea curriculumului la nivelul studiilor secundare generale. Printr-o asemenea cultură elevii vor fi informați asupra proceselor de formare și inserție profesională și-și vor decide traseul profesional conform auto-evaluării personale.

• Confuzia instituțională tipologică

a. Probleme sesizate

Sistemul superior de formare profesională se **afală încă într-un proces de cristalizare instituțională**. Conform criteriului de proprietate, în Republica Moldova distingem două tipuri de instituții:

1. Instituții de învățământ superior de stat - 18 unități³⁶;

36. Conform notei informative „Activitatea instituțiilor de învățământ mediu de specialitate și superior la începutul anului de studii 2005 - 2006”, elaborate de Biroul Național de Statistică din Republica Moldova, dată publicității la 15 februarie 2006. Document disponibil în variantă electronică la adresa:

33. După: Raportul Național de Dezvoltare Umană 2006 „Calitatea creșterii economice și impactul său asupra dezvoltării umane”, PNUD, Chișinău, 2006, pag 59. Disponibil în variantă electronică la adresa: http://www.expert-grup.org/pub/draft_final.pdf, ultima dată accesat la 27 septembrie 2006;

2. Instituții de învățământ superior nestatale - 17 unități³⁷.

Deci, în prezent, își desfășoară activitatea 35 de unități de învățământ superior cu drept de a înmatricula studenții și încă două unități care-și instruesc studenții din ultimele promoții.³⁸ Recent a mai fost înființată o instituție de învățământ superior care activează pe lângă Academia de Științe a Republicii Moldova. Este vorba despre o instituție „elitistă”, prin care se dorește formarea personalului specializat în cercetare avansată.³⁹ În consecință, procesul de cristalizare a învățământului superior încă continuă. Până acum acțiunile de reglementare și echilibrare a numărului de instituții de învățământ superior s-au realizat prin intervenția autorităților guvernamentale abilitate. Deoarece instituțiile de învățământ superior nu au avut capacitatea de a-și reglementa propria piață, dar mai ales de a colabora și cu piața forței de muncă, instituțiile guvernamentale au intervenit în forță. Astfel, instituțiile de învățământ superior și-au limitat și mai mult competențele de autonomie și guvernanta instituțională, devenind executanți „ascultători” ai directivelor guvernamentale. Practic, prin această acțiune s-a putut crea fundamentul necesar pentru admiterea centralizată conform comenzi de stat, asemenea practicilor aplicate în perioada socialismului clasic.

În prezent încă **nu este clar care e tipologia instituțiilor de formare profesională** la nivelul studiilor superioare și care sunt mecanismele specifice de finanțare ale acestora. Nu știm care anume dintre instituții sunt de nișă și care dintre ele sunt generaliste. În consecință, în unele instituții superioare de formare profesională funcționează secții și departamente care nu au nimic comun cu domeniul instituțional

http://www.statistica.md/statistics/dat/770/ro/invatamintul_superior_2005_2006.pdf, ultima dată accesat la 17 februarie 2006. Numărul universităților statale crește lent. În anul 2000 numărul acestora era de 15 unități.

37. Idem. În anul 2000, în Republica Moldova activau 32 de instituții nestatale de învățământ superior. Prin urmare, constatăm că numărul acestora a scăzut cu 47 %, iar dacă acestea nu vor face față criteriilor de calitate a serviciilor educaționale, numărul lor va scădea în continuare;

38. Idem;

39. După „Academia de Științe a Moldovei a obținut dreptul de a crea propria universitate”, publicat de Portalul Alma Mater, la 03 august 2006, articol disponibil în variantă electronică la adresa: <http://www.almamater.md/news/1610/index.html> Ultima dată accesat la 27 septembrie 2006;

respectiv. De exemplu, specializarea limbi străine în instituții cu profil politehnic. Un alt fenomen este cel al multiplicității de instituții care oferă aceleași specializări. De exemplu pe segmentul relații internaționale, administrație publică, drept, științe politice ș.a. există cel puțin 4 instituții superioare de învățământ care oferă specializări în aceste domenii. Acest fapt a dus la **dublarea sau chiar și triplarea ofertelor pentru anumite specializări** care, de fapt, nici nu sunt solicitate pe piața forței de muncă. Din punctul de vedere al tipologiei instituționale, în cadrul dezbaterilor pentru noul cadru legislativ privind sistemul educațional disputa a constat în definitivarea caracteristicilor universităților, academiilor, institutelor. La fel, există și o serie de dezbateri privind mecanismele de finanțare de la bugetul de stat conform tipologiei și caracteristicilor instituționale reglementate.

Creșterea numărului de instituții de învățământ superior s-a bazat pe **fenomenul comercializării actului educațional** și nu pe cel al calității. Astfel nu s-a ținut cont de capacitatea de înglobare în cadrul procesului de formare profesională și de inserție în cadrul pieței forței de muncă.

Suprapopularea unui singur centru universitar s-a produs în detrimentul altor centre universitare. Conform tipologiei teritoriale observăm că universitățile de nișă sunt concentrate în capitală, iar în provincie (Bălți, Cahul, Comrat ș.a.) funcționează doar instituții de învățământ superior generaliste.

În Republica Moldova **conceptul ratingului instituțiilor superioare de formare profesională nu funcționează**. Inițial, în toamna anului 2004, acesta a fost propus pentru a „regla conturile” dintre anumite instituții de învățământ superior. Apoi, în cadrul procesului de dezbateri a Codului educațional, au urmat o serie de dezbateri asupra acestui mecanism de ierarhizare a universităților. Însă, la acest moment, despre ratingul universităților autohtone și modulul de implementare a acestuia se discută tacit. De exemplu, în Federația Rusă, începând cu anul 2007, ratingul instituțiilor superioare de formare profesională vor fi stabilite de către anga-

jatori conform unei metodologii care se va baza în principal pe rata de angajare și pe nivelul de salarizare a proaspeților absolvenți.

b. *Recomandări specifice*

➤ **Definitivarea cadrului legislativ** în ceea ce privește tipologia instituțională. Acesta ar trebui să specifice foarte clar care este tipologia instituțională și ce tip de servicii de formare profesională poate presta fiecare instituție în parte. Conform tipologiei stabilite, se vor putea delimita care dintre universități sunt generaliste și care dintre ele sunt de nișă. Totodată, definitivarea cadrului legislativ în această privință va prilejui și stabilirea criteriilor de ierarhizare a instituțiilor superioare de formare profesională.

➤ **Susținerea instituțiilor superioare de formare profesională din provincie**. Acest deziderat poate fi îndeplinit prin diverse politici de sprijinire: alocări mai mari de la bugetul de stat, finanțare prioritară a programelor de cercetare, scutire de la impozite pentru diverse tipuri de servicii complementare ș.a. Susținerea dezvoltării acestui tip de instituții va contribui la reducerea migrației dinspre provincie către centrul decizional și supraglomerarea forței de muncă în orașele mari și în capitală. În mod implicit, această susținere va contribui la dezvoltarea economică, socială și culturală a respectivelor zone.

➤ **Crearea extensiunilor universitare la nivel comunitar** Aceasta ar presupune descentralizarea instituțională și apropierea de necesitățile comunitare și regionale. Extensiunile universitare vor contribui la eliminarea disparităților regionale și va apropia comunitatea academică de problemele socio-economice la nivel local (urban mediu și chiar rural).

• **Autonomia și guvernanta instituțională limitată**

a. *Probleme sesizate*

Chiar dacă legislația din dome-

niul învățământului superior prevede autonomia instituțională, în realitate aceasta nu funcționează la nivelul instituțiilor superioare de formare profesională. Astfel, ele **nu posedă capacitatea de a colabora și coordona cu piața forței de muncă în mod direct**. Instituțiile de învățământ superior în continuare rămân a fi detașate de piața forței de muncă și nu au capacitatea instituțională de a se adapta la rigorile, cerințele interne și externe. Acestea nu au posibilitatea să-și compenseze cheltuielile prin diverse activități antreprenoriale și de colaborare cu corporațiile interesate. De aceea, în momentul de față nu putem considera că avem „universități antreprenoriale”. Prin urmare, instituția parteneriatului nu funcționează așa cum ar trebui, chiar dacă actul de parteneriat există în mod formal. Acest fapt mi-a fost confirmat de mai multe persoane din corpul managerial al instituțiilor vizitate în procesul de documentare. În schimb, o cu totul altă situație se prezintă în cadrul universităților private. În anumite domenii de pregătire profesională parteneriatul inter-instituțional funcționează și chiar contribuie la dezvoltarea logică și infrastructurală a respectivelor entități instituționale.⁴⁰

Caseta 1. Parteneriatul dintre universități și corporații în Federația Rusă

În prezent în Federația Rusă are loc o dezbateră intensă privind parteneriatul dintre universități și mediul privat. Astfel, universitățile sunt acuzate că au acceptat să fie „privatizate” de către corporațiile interesate în pregătirea propriului personal. Fenomenul poate fi perceput drept o „privatizare ezoterică” a unor universități de prestigiu de către cele mai importante corporații din Federația Rusă. Corporațiile Северсталь, Сухой, Билайн, РусАл ș.a. dezvoltă deja de mai mulți ani parteneriate strategice cu unele din cele mai prestigioase instituții superioare de formare profesională. Prin aceste parteneriate respectivele corporații își asigură personal calificat conform propriilor cerințe, iar universitățile sunt asigurate cu resurse financiare și logistice necesare.

În prezent în Federația Rusă are loc o dezbateră intensă privind parteneriatul dintre universități și mediul privat. Astfel, universitățile sunt acuzate că au acceptat să fie „privatizate” de către corporațiile interesate în pregătirea propriului

40. De exemplu este cazul Facultății de Jurnalism și Științe ale Comunicării din cadrul ULIM, unde anual studenții fac practică în instituțiile partener, după care au posibilitatea să se angajeze în respectivele instituții;

personal.⁴¹ Fenomenul poate fi perceput drept o „privatizare ezoterică” a unor universități de prestigiu de către cele mai importante corporații din Federația Rusă. Corporațiile Северсталь, Сухой, Билайн, РусАл ș.a. dezvoltă deja de mai mulți ani parteneriate strategice cu unele din cele mai prestigioase instituții superioare de formare profesională. Prin aceste parteneriate respectivele corporații își asigură personal calificat conform propriilor cerințe, iar universitățile sunt asigurate cu resurse financiare și logistice necesare.

Așa cum am specificat, actualmente este sesizabil faptul că nu există un **liant dintre nivelele de formare profesională** așa cum le-am prezentat în Fig. 3. Nici la nivelul învățământului secundar general nu există o trimitere către nivelele premergătoare. Astfel, se observă incompatibilitatea între ceea ce iese din sistemul educațional și ceea ce se cere în procesul efectiv de muncă. Totodată, paralelismul în procesul formării profesionale a contribuit la supraglomerarea pieței forței de muncă cu candidați care dețin cunoștințe și capacități minimale față de ceea ce trebuie să știe să facă.

b. Recomandări specifice

➤ Definitivarea cadrului legisla-

tiv privind autonomia instituțională a universităților. Un asemenea demers este fundamental în contextul aderării Republicii Moldova la Procesul Bologna. Practic, dacă acesta nu va fi de-

41. Tatiana Kastouéva-Jean, «Splendeurs et misères» de l'enseignement supérieur en Russie, Russie.Nei.Visions, n°14, IFRI, septembre 2006, pag. 10 – 11. Material accesibil în variantă electronică la adresa http://www.ifri.org/frontDis-patcher/ifri/publications/russie_cel_visions_1111752534925, ultima dată accesat la 26 septembrie 2006;

definitivat conform prevederilor de parcurs ale Procesului, Republica Moldova riscă să nu acceseze sprijinul financiar și logistic din cadrul finanțărilor comunitare destinate pentru capitolul de educație și cercetare. Tocmai de aceea, autoritățile guvernamentale ar trebui să conștientizeze faptul că ezitarea aplicării autonomiei universitare va cauza mult mai multe pierderi, decât pierderea parțială a autorității asupra universităților.

➤ **Stimularea creării consorțiilor universitare.** Acestea pot fi indispensabile pe anumite paliere de formare profesională cum ar fi: cursuri comune, programe de cercetare, parteneriate cu corporațiile interesate ș.a. Aceasta va stimula crearea legăturii între ceea ce trebuie să știe să facă un absolvent în cadrul domeniului său de specializare și ceea ce pregătește instituția formatoare.

➤ **Stimularea creării platformelor de cercetare și de practică.** Instituțiile de formare profesională practică nu dețin platforme și programe de cercetare prin care ar putea eficientiza pregătirea personalului specializat. De aceea un astfel de demers s-ar putea concretiza prin diversificarea programelor de practică profesională continuă. Totodată, acestea ar oferi universităților o sursă alternativă de venit prin producerea și comercializarea serviciilor prestate.⁴²

În afară de aceste probleme cronice, în ultima perioadă au început să se manifeste și alte probleme care se vor accentua odată cu adaptarea la rigorile Uniunii Europene și la cele ale Spațiului European al Învățământului Superior⁴³. Printre aceste probleme putem specifica: corelarea între nivelele de specializare profesională universitară (licență, masterat, doctorat), lipsa programelor de cercetare **postdoctorală în unele domenii fun-**

42. O practică de calitate este dezvoltată de Facultatea de Drept din cadrul Universității de Stat din Moldova unde funcționează de câțiva ani o Clinică Juridică în care își face practica studenții facultății. Clinica aduce venituri complementare facultății și universității;

43. Aceste demersuri au fost enunțate prin semnarea și implementarea Planului de Acțiuni Republica Moldova – UE;

damentale, mobilitate academică și profesională limitată ș.a. La capitolul de recomandări sectoriale vom ține cont de aceste aspecte problematice și vom acorda anumite soluții viabile pentru redresarea stării de fapt. În schimb, în cele ce urmează ne vom referi la procesul de înmatriculare din acest an.

Este oare „Admiterea 2006” o intervenție guvernamentală la timpul nepotrivit ?

Ani la rând, intervenția guvernului s-a materializat prin stabilirea regulilor generale de admitere și a cotelor de admitere pentru locurile finanțate prin bugetul de stat. Abia în toamna anului 2005, Guvernul Republicii Moldova a decis să intervină în mod direct în politicile de admitere în învățământul superior, promițând elaborarea unei strategii pentru anul de studii 2006/2007. Respectiva strategie s-a lăsat așteptată până la sfârșitul lunii aprilie 2006, când peste o lună examenele de absolvire și de bacalaureat urmau să înceapă.

Noutatea esențială a constat în faptul că intervenția structurilor guvernamentale în procesul de stabilire a cotelor parte de admitere la nivelul ciclului universitar de licență s-a efectuat atât pentru locurile finanțate de la bugetul de stat, cât și pentru cele pe baza taxelor de studii. Intervenția s-a referit și la universitățile private. În modul acesta, absolvenții au devenit dezolați, nehotărâți și chiar streșați de faptul că nu vor putea deveni studenți.

Deoarece intervenția a fost întârziată, aceasta a creat mai multe confuzii în ceea ce privește accesibilitatea studiilor superioare de formare profesională conform intențiilor individuale. Din dorința de a corela out-put-ul din sistemul instituțional superior de formare profesională cu necesitățile reale ale pieței forței de muncă, Guvernul Republicii Moldova apelează la modelul planificării, model descris în capitolul unu al prezentului studiu. Pe de o parte, acesta a fost cunoscut și de aceea era comod de aplicat. Pe de altă parte, modelul dat avantajează anumite categorii sociale și tinde să respecte principi-

ile de incluziune socială a anumitor categorii sociale dezavantajate.⁴⁴ Totuși, se face o mare confuzie între opțiunea guvernamentală (comanda de stat) și opțiunea individuală (disponibilitatea de a plăti serviciile de formare profesională). Așa cum am descris în Fig. 2, opțiunea individuală primează în fața opțiunii colective, chiar dacă cea din urmă este una guvernamentală.

În acest context vom enunța o presuposiție care ne va ajuta la elaborarea recomandărilor sectoriale. Aceasta este: **într-o economie de piață limitarea accesibilității formării profesionale, conform opțiunilor individuale, se răsrâncește asupra dezvoltării sustenabile a pieței forței de muncă.**

Vom analiza situația creată prin intermediul unei analize de tipul avantaje/dezavantaje care se bazează pe două paliere esențiale:

I. Categoriile de grupuri și instituții interesate;

II. Principalele aspecte socio-economice problematice

Dar, mai înainte de această analiză vom trasa schematic cadrul intervenției guvernamentale din acest an asupra admiterii în sistemul superior de formare profesională. În acest caz vom face referiri directe la Hotărârea 434 din 25 aprilie 2006 și la Regulamentul de admitere elaborat de MET.

a. Scopul intervenției

- Asigurarea economiei naționale cu cadre având studii superioare și cu muncitori calificați;
- Corelarea procesului de pregătire a specialiștilor în funcție de cererea pe piața muncii din Republica Moldova.

b. Mecanismul și instrumentele intervenției

Admiterea pentru toate formele de studii atât la nivelul instituțiilor de stat, cât și la nivelul celor private s-a desfășurat în baza cotelor. Cota a fost stabilită pe specialitate și nu pe instituție de formare profesională. Admiterea și înmatricularea este

44. De exemplu, în practica de admitere în sistemul de învățământ superior din România este cunoscut cazul discriminării pozitive pentru categoria romilor, cărora le este alocat un număr distinct de locuri pentru anumite tipuri de specializări, cu finanțare de la bugetul de stat;

strict coroborată cu cota stabilită prin Hotărârea nr. 434.

c. Rezultatele intervenției

Pentru moment nu există statistici oficiale finalizate⁴⁵, astfel încât să putem realiza o analiză comprehensivă. Însă după începerea anului universitar putem specifica următoarele rezultate:

- Prolungirea perioadei de depunere a dosarelor de înscriere pentru specialitățile nesolicitate (pedagogie, biologie, fizică etc.);
- Cererea socială a specializărilor tradiționale (drept, economie, relații internaționale ș.a.) a rămas aceeași ca și în anii precedenți;
- Confuzia, nesiguranța și dezamăgirea candidaților;
- Contestarea intervenției la nivelul politic, mai ales a partidelor de opoziție și a altor extra-parlamentare;

La aceste rezultate se mai adaugă și cele specificate în Tabelul 1 care ilustrează schematic avantajele și dezavantajele intervenției

d. Continuitatea intervenției

Hotărârea nr. 434 prevede ca aceeași metodă de admitere să fie aplicată și în anul 2007. Astfel, în baza rezultatelor prezentate, Guvernul va aproba proiectul planurilor de înmatriculare pentru anul 2007. Prin urmare, MEC deja a și dat publicității Planul de necesitate de cadre specializate pentru perioada anilor 2007 – 2011.

Din analiza de mai sus observăm că s-au evidențiat mai multe dezavantaje decât avantaje (22 la 20). Conform acestor constări în cele ce urmează vom prezenta câteva recomandări specifice pentru procesul de admitere în instituțiile de învățământ superior din 2007.

Recomandări specifice

Deja în cadrul acestui subcapitol am prezentat mai multe recomandări specifice aspectelor problematice

45. Conform Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 434 din 25 aprilie 2006 MEC, va prezenta până la 1 noiembrie 2006 o informație privind realizarea planurilor de înmatriculare. În acest sens, instituțiile de formare profesională de toate nivelele au avut obligația de a informa MEC și BNS privind înmatricularea la toate formele de învățământ;

Tabelul 1. Avantajele și dezavantajele admiterii în învățământul superior pentru anul de studii 2006/2007

AVANTAJE	DEZAVANTAJE
Palierul I. Categoriile de grupuri și instituții interesate	
a. Beneficiari ai actului educațional (absolvenți de școli generale și licee)	
(1A) Se aplică principiul: contingent mai mic, calitate mai mare, ceea ce în timp va contribui la îmbunătățirea calității actului educațional;	(1D) S-a creat o stare de dezinformare și confuzie chiar cu o lună înainte de începerea examenelor de absolvire și de Bacalaureat;
(2A) În timp candidații se vor orienta către forme alternative de formare profesională;	(2D) Va fi dezvoltată practica mentoratului, ceea ce va contribui la evaziunea fiscală și evidențierea disparităților sociale;
(3A) S-a accentuat oportunitatea de a beneficia de burse și alte forme de ajutor social pentru persoanele înmatriculate atât la forma studiilor finanțate de la buget, cât pentru cei care studiază cu taxă;	(3D) Unii dintre tineri chiar și-au manifestat explicit ezitarea de a accepta specializări nesolicitate;
(4A) Pentru studenții înmatriculați la specializările „medicină generală” și „sănătate publică” studiile se realizează numai în baza finanțării de la bugetul de stat;	(4D) Tinerii decepționați vor fi mai greu integrați în societate;
b. Instituții de nivel superior	
(5A) Repartizarea cotelor s-a efectuat în baza unor criterii de departajare (tipul acreditării deținute, numărul de studenți, rezultate pe ultimii 3 ani). Este un început în utilizarea instrumentelor de rating al instituțiilor prestatoare de servicii educaționale și de formare profesională;	(5D) Acestea nu au avut prilejul să participe la procesul decizional privind politicile admiterii pentru anul 2006;
(6A) Va fi mai ușor de îndeplinit actul formării profesionale datorită numărului mic de studenți;	(6D) Planurile strategice ale Universităților (mai ales cele privind veniturile din taxele de studii) au fost „zădărnice”;
(7A) Au fost scoase în evidență anumite aspecte negative ale procesului de admitere din anii precedenți;	(7D) Dezvoltarea infrastructurală va încetini, iar în cazul unor instituții chiar va fi sistată; ¹
(8A) Vor beneficia de acorduri specializate cu angajatorii pentru direcționarea viitorilor absolvenți;	(8D) În timp unele din universitățile private vor da faliment;
	(9D) Cuantumul remunerării cadrelor didactice va scădea;
c. Instituții de nivel secundar profesional și mediu de specialitate	
(9A) S-a efectuat o direcționare a persoanelor neadmise la nivelul superior, ceea ce contribuie la îndeplinirea planurilor și cotelor de înmatriculare;	(10D) Din punct infrastructural acestea nu sunt pregătite pentru un contingent mai mare de beneficiari, decât numărul mediu admis în anii anteriori;
(10A) S-a efectuat o campanie de promovare a acestui nivel de formare profesională	
d. Instituții de nivel secundar general	
(11A) În timp instituțiile din acest nivel educațional vor promova o cultură a profesilor și meseriilor ceea ce va stimula orientarea către nivelul secundar profesional și mediu de specialitate;	(11D) Nu au fost informat în timp util, informația a fost difuză și în teritoriu s-au efectuat dezinformări;
	(12D) Au fost luate prin surprindere și s-au pomenit într-o situație tensionată chiar în preajma perioadei examenelor de absolvire și de Bacalaureat;
e. Angajatori	
(12A) S-au elaborat o serie de investigații privind contingentul necesar de cadre calificate și specializate;	(13D) Din cauza presiunilor sociale, unii dintre angajatori vor accepta încadrarea în muncă a personalului necalificat corespunzător și necadrat într-o formă de formare profesională
(13A) Se vor semna contracte pentru direcționarea absolvenților în domeniile și posturile solicitante;	(14D) Nu s-a luat în calcul posibilitatea redirecționării grupurilor și corporațiilor europene spre Republica Moldova odată cu aderarea României la UE, ceea ce face posibilă mărirea cererii de angajare a personalului calificat și specializat;
Palierul II. Principalele aspecte socio-economice problematice	
a. Corupție în sistemul educațional	
	(15D) Fenomenul corupției va fi amplificat atât la nivelul învățământului secundar general, cât și la cel superior;
b. Disparități regionale și migrația ilegală	
(14A) Bani alocăți pentru cheltuielile de întreținere și costurile de studii vor fi direcționați către alte servicii și domenii;	(16D) Pe termen lung unele persoane neadmise nu vor prefera să rămână în localitățile de origine. Astfel ei vor prefera să suprapopuleze capitala și localitățile mari, contribuind la perpetuarea dezechilibrelor regionale și ale pieței forței de muncă;
	(17D) Contingentul necuprins într-un cadru de formare profesională va prefera să migreze ilegal în statele membre ale UE;
	(18D) Ponderele traficului ilicit de persoane va spori față de anii precedenți;
c. Excluderea socială	
(15A) S-a menținut politica discriminării pozitive a diverselor categorii sociale (mediul rural, tineri din familii social vulnerabile, grupuri etnice ș.a.);	(19D) Din perspectiva învățământului pe tot parcursul vieții, persoanele din categoria de vârstă peste 20 de ani au avut o posibilitate limitată de a fi înmatriculate;
(16A) Pe termen lung, persoanele neadmise vor fi încurajate să urmeze studii secundare profesionale și medii de specialitate;	(20D) Absolvenților nu li s-a acordat alternative în timp util astfel ca aceștia să-și coordoneze acțiunile înainte de examenele de absolvire;
d. Rata ridicată a șomajului	
(18A) Minimizarea în timp a disparităților pe piața forței de muncă prin direcționarea cadrelor calificate și specializate în sectoarele care manifestă cerere sporită de forță de muncă	(21D) Pe termen scurt contingentul de absolvenți neînmatriculați va rămâne în afara câmpului forței de muncă, care se va adăuga contingentului de șomeri;
e. Lipsa interesului față de studii	
(19A) Pe termen lung, intervenția va stimula spiritul concurențial și interesul față de studii și activitatea extracurriculară;	(22D) Pe termen scurt, contingentul neadmis va pierde interesul față de studii și va ezita înscrierea la vre-o formă de formare profesională
(20A) Se vor evidenția practicile educației informale și nonformale, dezvoltate de partenerii sociali;	

¹ De exemplu un calcul simplu efectuat pe cazul Academiei de Studii Economice din Moldova relevă că acesteia nu i-a revenit o sumă de aproximativ 16 milioane MDL (la o taxă medie per persoană de 400€/an). În anul 2005 ASEM a înmatriculat 4595 de studenți, iar în 2006 Planul și cota de stabilită a permis numai 2190 de persoane înmatriculate;

ce descrise. Iar, pentru a nu ne repeta recomandările pentru politica intervenționistă guvernamentală se structurează pe următoarele trei paliere:

Palierul I. Modificarea sistemului de admitere

- Acordarea instituțiilor univer-

sitate a autonomiei în ceea ce privește stabilirea criteriilor și metodelor de admitere;

- Stabilirea planului de admitere numai pentru locurile finanțate de la bugetul de stat;
- Acordarea posibilității depunerii dosarului de înscriere la mai

multe instituții concomitent;

- Valorificarea educației nonformale (extracurriculare și complementare) prin ponderarea acestuia – ca un criteriu de departajare;
- Campanie de informare inițiată cel târziu la 1 ianuarie 2007;

Palierul II. Diversificarea structurilor de formare profesională

- Dezvoltarea învățământului deschis la distanță (IDD) sau E-learning;
- Dezvoltarea platformelor și programelor de formare profesională alternativă;

Palierul III. Implicarea responsabilă a partenerilor sociali

- Implicarea organizațiilor (cu precădere cele din domeniile educație și tineret) în procesul de stabilire a metodologiilor și criteriilor de admitere atât la nivel guvernamental, cât și la nivel instituțional;
- Efectuarea unei analize de pronostic privind efectele extinderii UE către Est;
- Diversificarea programelor și proiectelor de promovare a unei culturi de învățare activă și responsabilă în parteneriat cu instituțiile din sistemul secundar general;
- Prezentarea de către mass-media scrisă și electronică a stării de fapt din domeniul învățământului superior și prezentarea obiectivă a cazurilor practicilor de calitate, dar și a practicilor defectuase;
- Dezvoltarea acțiunilor mobile de informare și consiliere educațională;
- Promovarea educației pe tot parcursul vieții;

* * *

În concluzia acestui capitol putem specifica că în ultimii 15 ani am obținut un sistem de formare profesională care, metaforic vorbind, poate fi calificat a fi hibrid. Acesta nu a renunțat definitiv la practicile și metodele socialiste, dar nici nu s-a adaptat la noile valențe congruente cu sistemele occidentale. Prin urmare, asistăm la o profundă criză de perspectivă care se manifestă, pe de o parte, prin apelarea la vechile metode centraliste de identificare a perspectivelor pieței de muncă, pe de altă parte, la dorința incontestabilă de a face parte din spațiul educațional european. Dar, pentru a aspira la piața comună europeană este nevoie, în primul rând, de a schimba optica asupra ceea ce este forța de muncă și care sunt interesele și perspectivele acesteia.

CAPITOLUL 3.

Ce trebuie de făcut? Alte recomandări sectoriale generaliste

Dacă în primul capitol am efectuat o trecere în revistă a unui cadru teoretic relevant pentru domeniul nostru de analiză, iar în cel de al doilea capitol am văzut care este starea de fapt și am efectuat anumite recomandări specifice problemelor enunțate, atunci în baza celor constatate și în baza demersului teoretic vom propune anumite recomandări sectoriale generaliste.

Contextul recomandărilor

Proiectul **Strategiei Naționale privind Politicile de Ocupare a Forței de Muncă pentru perioada 2006-2020** propune o serie de aspecte noutoare pentru realitatea Republicii Moldova. Chiar dacă înaintea acestuia se afla în execuție o altă strategie guvernamentală, elaborată pentru perioada anilor 2002 - 2008, am constatat că situația în loc să se redreseze, din contra, a devinut și mai critică. Astfel, nu este de ajuns numai elaborarea unor strategii guvernamentale. Așa cum am mai specificat, problemele din domeniul formării, orientării și inserției profesionale sunt cronice și necesită o abordare mult mai apropiată de interesele și așteptările fiecărui cetățean, fie că este activ sau inactiv profesional.

Un set valoros de acțiuni coroborate cu practicile de calitate ale statelor europene este propus de Consiliul Europei (CoE) în **Recomandări asupra Raportului de țară privind situația pe piața muncii din Republica Moldova** (CREP). Raportul „Piața Muncii - 2004” a fost elaborat de către Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă a Ministerului Economiei și Comerțului. Astfel, expertiza experților europeni

a evidențiat faptul că până în 2004 Republica Moldova era restanțieră la multiple capitole privind abordarea actuală a forței de muncă, coroborate cu practicile statelor CoE și UE. Altminteri, recomandările CoE conduc spre coroborarea aspectului intern cu prevederile Agendei Lisabona și a principiului guvernantei în procesul de elaborare, implementare și evaluare a politicilor publice din domeniul formării și inserției profesionale.

Trebuie specificat faptul că unele din recomandările sugerate de CoE sunt cuprinse în **Planul de acțiuni privind ocuparea forței de muncă pentru anul 2006**, propus de către Ministerul Economiei și Comerțului. Prin intermediul celor 128 de acțiuni ale acestuia se dorește sporirea gradului de ocupare a forței de muncă și reducerea ratei șomajului prin modernizarea și aplicarea de măsuri active pe piața muncii. Deci, recomandările prezentate în cadrul acestui capitol sunt complementare acțiunilor stabilite prin respectiva planificare.

Trebuie să specificăm faptul că pentru implementarea acestora atât instituțiile guvernamentale de nivel central și local cât și mediul privat, trebuie să conștientizeze că formarea și orientarea profesională reprezintă un interes continuu, integrat și coerent pentru fiecare cetățean. Spectrul problematic poate fi elucidat numai printr-o abordare de tip partenerial, în cadrul căreia fiecare actor implicat are posibilitatea de a participa activ și responsabil la înfăptuirea politicilor publice din domeniu. Prin urmare, recomandările sunt structurate pe patru subcapitole.

3.1 RECOMANDĂRI PENTRU INSTITUȚIILE GUVERNAMENTALE DE NIVEL CENTRAL

Așa cum am mai specificat, la nivel guvernamental au fost elaborate mai multe documente de strategie pentru redresarea situației din domeniul pieței forței de muncă și al formării profesionale. Senzația personală este că acestea sunt detașate de interesul și așteptările cetățenilor. Toate aceste documente strategice specifică necesitatea implementării parteneriatului public-privat. Dar în realitate, acest mecanism este foarte greu de realizat, deoarece parteneriatul este înțeles ca o competență exclusivă a mediului guvernamental în toate problemele sferei economice, politice și sociale. Prin urmare, observăm că sunt invocate concepte europene, dar realizările de politici sunt efectuate prin metodele centraliste și autoritare. De aceea, misiunea primordială a sferei guvernamentale este de a-și revizui înțelesul asupra conceptului de guvernare și de a accepta transparența și cooperarea deplină în procesul de elaborare, luare, implementare și evaluare a deciziilor. Prin urmare, recomandările pentru instituțiile guvernamentale sunt:

- **Definitivarea unei arii curriculare privind orientarea în carieră pe întreg parcursul vieții**

Aceasta trebuie să se adreseze atât populației cuprinse în sistemul de formare profesională de toate nivelele, cât și populației active din câmpul muncii. În realitate, până în prezent sistemul educațional nu a pus un accent deosebit pe orientarea și consilierea individului în spațiul imens al câmpului muncii, chiar dacă întregul spectru curricular pre-universitar și universitar prevede acest lucru. Această arie curriculară trebuie să pună accentul pe individ și nu pe colectivitate, iar prin implementarea ei să se contribuie la dezvoltarea competențelor interpersonale, interculturale, sociale și civice, și la evoluția aptitudinilor de utilizare a tehnologiilor informatice și de comunicare. Totodată, această

arie curriculară ar putea contribui la schimbarea concepției asupra procesului de învățare, care trebuie să se centreze pe ideea de „a învăța să înveți”⁴⁶. Aria curriculară de orientare și consiliere trebuie concepută astfel încât aplicarea ei să poată fi efectuată și în afara sistemului de formare profesională, adică orice angajator să poată opera cu instrumentele prevăzute de aceasta.

- **Promovarea conceptului de educație continuă prin campanii ciclice de informare**

În spațiul nostru educația este înțeleasă ca o activitate efectuată până la o anumită perioadă a vieții și în anumite medii special destinate acestei activități. Educația continuă este modul prin care formarea profesională devine continuă și accesibilă pentru orice durată a vieții. Această schimbare de abordare va contribui la creșterea ratei persoanelor active și ocupate în câmpul muncii și la stimularea orientării profesionale conform interesului și motivării personale.

- **Crearea unui Forum intersectorial**

Misiunea acestui organism, format pe principiul parteneriatului public-privat, ar fi crearea și menținerea cadrului oportun pentru interacțiunea actorilor interesați din domeniul în cauză. Acesta trebuie să faciliteze crearea unui spațiu de dialog și de negociere între sistemul instituțional de formare profesională și cel al pieței forței de muncă pe principiul cererii și ofertei. În acest caz, instituțiile guvernamentale trebuie să accepte intervenția minimală în domeniul planificării centralizate a cotelor de admitere în sistemul de formare profesională.

3.2 RECOMANDĂRI PENTRU ANGAJATORI

În subcapitolul precedent au fost enunțate câteva idei care sunt valabile și pentru mediul angajatorilor. Aplicabilitatea acestora va facilita

46 Conform „Planului detaliat de lucru asupra obiectivelor sistemelor educaționale și de formare profesională din Europa”, document ratificat de Consiliul European de la Barcelona, 2002. După: Coord. Mihai Jigău, Speranța Țibu, Domnica Petrovai, Marcela Călineci, Elena Ciohodaru, Ioana Șandru, Aria curriculară, consiliere și orientare, Editura Afir, București, 2005;

dezvoltarea durabilă a pieței forței de muncă. Acestea sunt:

- **Crearea în cadrul instituțiilor angajatoare a birourilor sau centrelor de consiliere profesională pentru personalul angajat sau care optează pentru angajare.**

Această recomandare are în vedere completarea demersului guvernamental în ceea ce privește definirea ariei curriculare de consiliere și orientare profesională. Activitatea unor asemenea birouri va facilita contactul direct dintre angajat și angajator, motivând angajatul în demersurile sale profesionale. Prin intermediul acestor birouri sau centre angajatorul va avea posibilitatea să-și cunoască mult mai bine potențialul angajat, astfel acționând în consecință.

- **Stimularea implicării personalului angajat în procesele de formare profesională continuă.**

Această recomandare sugerează modalitatea prin care angajatorii își pot crea continuitatea în procesele de formare a personalului angajat. Implicit, acest demers va influența și comportamentul instituțiilor de formare profesională, astfel încât acestea să-și adapteze programele și metodele de formare conform cerințelor angajatorilor, adică ale pieței forței de muncă.

- **Intensificarea schimburilor de experiență cu instituții similare din spațiul european sau companii multinaționale.**

Acest fapt ar trebui fie unul din demersurile prioritare ale angajatorilor autohtoni. Această interconectivitate va oferi ocazia de racordare la cele mai noi metode și standarde operaționale în domeniul pieței muncii, ceea ce va contribui la inițierea proceselor de dezvoltare durabilă a angajatorilor autohtoni.

3.3 RECOMANDĂRI PENTRU INSTITUȚIILE DE FORMARE PROFESIONALĂ

Obiectivul prioritar pentru sistemul instituțional de formare profesională este realizarea unei conexiuni între ceea ce se cere pe piața forței

de muncă și programele, metodele și procesele de pregătire profesională a beneficiarilor. Vom considera această prioritate drept una esențială, deoarece de implementarea acesteia depind celelalte aspecte problematice. Totodată, chestiunea în cauză poate fi realizată de instituțiile de formare profesională înseși, necătând la gradul limitat de autonomie instituțională pe care-l dețin în prezent. Nu este nevoie de o directivă guvernamentală. Este nevoie de o deschidere instituțională și de stabilirea unui dialog cu principalii actori din cadrul pieței forței de muncă. Astfel recomandările pentru instituțiile de formare profesională sunt următoarele:

- **Crearea platformelor comune de practică profesională.**

Prin intermediul unor asemenea platforme se va putea consolida interconectivitatea dintre ceea ce se cere pe piața forței de muncă și ceea ce trebuie să genereze instituțiile de formare profesională. În cadrul acesta, instituțiile de formare profesională vor fi la curent și cu problematica cotelor stabilite pentru domeniile în care se formează specialiștii noi. De fapt, așa cum am afirmat, problema cotelor trebuie să reprezinte interesul direct între prestator de servicii educaționale și angajatorul specialiștilor formați.

- **Încurajarea mobilității interne și externe a beneficiarilor**

Este important să se stimuleze mobilitatea cu scop antreprenorial și cea de schimb de experiență, mai ales mobilitatea pe criterii de practică profesională. În mare parte, mobilitățile depind de deschiderea sistemului instituțional. Vom constata că în spațiul vest-european ponderea mobilităților individuale, nemonitorizate de autoritățile guvernamentale este cea mai mare. Desigur, instituțiile de formare profesională trebuie să contribuie la calitatea și eficiența acestor mobilități. Astfel, instituțiile de formare profesională vor participa și la intensificarea schimburilor de experiență între instituții similare din spațiul european, în baza parteneriatelor stabilite. Un alt câștig al acestei inițiative ar consta în coroborarea programelor și metodelor de

pregătire profesională cu ceea ce se cere pe piața externă, cu precădere pe cea europeană a forței de muncă. Este important ca în urma mobilităților să se efectueze echivalarea calificativelor obținute.

- **Crearea și dezvoltarea centrelor de consiliere și orientare profesională.**

Mai întâi, este nevoie să se creeze un cadru de reglementare a acestor centre de consiliere și orientare profesională, în acord cu sfera guvernamentală, cu cea privată și cu cea nonguvernamentală. Am constatat că în unele dintre instituțiile de formare profesională activează asemenea centre. Dar activitatea acestora este combinată cu alte domenii de interes ale instituțiilor, de exemplu, integrare europeană. De aceea misiunea de consiliere și orientare profesională este perturbată. Prin urmare, recomandăm ca aceste structuri să posede obiective specifice procesului de informare, consiliere și informare profesională. Activitatea unor asemenea structuri în cadrul instituțiilor de formare profesională are rol fundamental în procesul de evaluare a asigurării calității și de acreditare a respectivelor instituții.

3.4 RECOMANDĂRI PENTRU ORGANIZAȚII NONGUVERNAMENTALE

Sfera organizațiilor nonguvernamentale a devenit mediul prielnic de angrenare a forței de muncă, contribuind la diversificarea arealului ocupațional. Atuul acestui sector este că el poate permite să se aplice practici novatoare din domeniul formării și orientării profesionale, prin diverse metode alternative educaționale și de instruire, dar posedă încă o capacitate redusă de inserție în câmpul muncii. De aceea, este recomandabil ca acest sector să beneficieze de un sprijin din partea instituțiilor guvernamentale și ale mediului privat, astfel încât acesta să se concentreze pe calitatea acțiunilor desfășurate. De exemplu, până în prezent multe asociații comunitare au realizat acțiuni în domeniul formării profesionale tocmai din dorința de a

se afirma la nivel comunitar. Maturizarea și consolidarea inițiativelor comunitare va contribui la implicarea unei cote mult mai ridicate de populație activă sau inactivă a Republicii Moldova în procesele de formare și orientare profesională. Totuși, organizațiile nonguvernamentale care activează în acest domeniu sau în domeniile conexe trebuie:

- **să se interconecteze la procesele de educație continuă și chiar să presteze activități de acest tip:**

Organizațiile nonguvernamentale din domeniul formării profesionale trebuie să țină cont că ele posedă un capital imens nevalorificat. Acestea trebuie să se concentreze pe găsirea unor instrumente și mecanisme pentru a valorifica respectivul potențial. Astfel, parteneriatele inter-instituționale sunt cele mai indicate în cazul interconectării la procesele de educație continuă.

- **să dezvolte din ce în ce mai multe acțiuni și proiecte de sprijinire a antreprenoriatului comunitar:**

Aceste tipuri de activități trebuie să angreneze o pondere cât mai mare a populației inactive în procesele economice. Deja de mai mulți ani în Republica Moldova modelul târgurilor ofertei de angajare sunt implementate prin intermediul efortului depus de o serie de organizații neguvernamentale. Este nevoie ca aceste inițiative să devină permanente și să se desfășoare cât mai aproape de mediul comunitar. Un asemenea deziderat este posibil de realizat prin crearea centrelor comunitare de consiliere și orientare profesională.

* * *

Prin recomandările efectuate nu ne-am propus să rezolvăm întregul spectru problematic al formării, orientării și inserției profesionale. Dar, așa cum am specificat, aceste recomandări tind să contribuie la îmbunătățirea stării de fapt prin atenuarea crizei din domeniul formării și inserției profesionale. Totodată, recomandările schițează necesitatea implementării acțiunilor de consiliere și orientare profesională la nivelul instituțiilor de formare și inserție profesională. Însă, o prioritate esențială este elaborarea unei arii curriculare distincte privind consilierea și orientarea în carieră.

CONCLUZII

Trebuie să recunoaștem faptul că abia acum la nivel guvernamental problema formării și inserției forței de muncă începe să devină cu adevărat prioritară. Desigur, pe parcursul ultimilor 15 ani au fost elaborate multiple documente, acte normative și strategii, dar ele fie că nu au fost aplicate, fie că nu au produs rezultatele scontate. În prezent sunt evidențiate disparitățile existente între ceea ce avem în Republica Moldova și realitatea țărilor candidate sau a țărilor membre ale Uniunii Europene. De aceea, atât mediul guvernamental, cât și cel privat devine din ce în ce mai interesat în vederea elucidării crizei create. Raportul „Piața Muncii - 2004”, elaborat de către Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă a Ministerului Economiei și Comerțului și proiectul Strategiei Naționale privind Politicile de Ocupare a Forței de Muncă a Republicii Moldova pentru perioada 2006-2020 stipulează anumite scenarii și recomandări privind evoluția pieței forței de muncă din Republica Moldova. Aceste două acte sunt destul de importante pentru Republica Moldova, mai ales în demersurile sale privind interconectarea cu piața forței de muncă din Uniunea Europeană. Este interesant că Raportul chiar evaluează demersurile de negociere privind aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Cu toate acestea, starea de fapt din domeniul formării, orientării și inserției profesionale este destul de complicată. Unele aspecte sunt cronice, altele sunt recente și greu de soluționat. Totuși, din obiectivele Agendei Lisabona avem de învățat care ar trebui să fie finalitatea dezideratului nostru.

Am constatat că într-o primă fază sistemul de formare profesio-

nală din Republica Moldova s-a văzut a fi autonom în ceea ce privește perspectivele de planificare. Dar, cu timpul s-a pomenit într-o profundă criză atât în ceea ce privește finanțarea sa, cât și în ceea ce privește calitatea actului educațional și de formare profesională. Instituțiile guvernamentale abilitate nu au fost capabile să reglementeze în timp util situația din domeniul formării profesionale și din cel al inserției în cadrul câmpului muncii. Într-o oarecare măsură acestea au fost depășite de situația creată. Piața forței de muncă, caracterizată a fi instabilă, nu a putut absorbi întregul flux de persoane formate, creându-se disparități pronunțate între diversele sectoare ale economiei. Mai mult de atât, unele nivele ale formării profesionale au fost abandonate, iar altele subfinanțate. Orientarea profesională prin intermediul ariei curriculare de orientare și consiliere profesională este practic inexistentă.

Studiul a mai scos în evidență anumite aspecte ale dezvoltării sistemului de formare profesională, prezentând și un succint cadru teoretic în acest sens. Dacă până în anul trecut sistemul de formare profesională posedea un grad relativ de libertate în ceea ce privește politicile de admitere și formare profesională, începând cu acest an se constată o utilizare a metodelor centraliste de admitere și formare profesională. În cadrul studiului ne-am referit mai pe larg la aspectul intervenției în procesul de admitere și am scos în evidență principalele aspecte pozitive, precum și pe cele negative. În acest sens am efectuat și o serie de recomandări specifice, astfel încât pentru anul 2007 să se evite starea de confuzie, stres și nesiguranță.

Totodată, conform aspectelor de constatare am putut propune o serie de recomandări specifice și sectoriale. Aplicabilitatea acestor recomandări va avea un impact asupra procesului de formare și orientare profesională calitativă, dar și asupra dezvoltării durabile a pieței forței de muncă din Republica Moldova.

Este evident faptul că acest studiu nu a evidențiat toată gama problemelor din domeniu, cum ar fi migrația forței de muncă, relația angajat-angajator, satisfacția și motivația individuală în activitatea profesională a angajaților, dezvoltarea mediului privat, implicarea tinerilor în parteneriatul public-privat ș.a. În schimb, studiul relatează anumite aspecte din cadrul instituțional al formării profesionale și schițează un tabloul actual al pieței forței de muncă din Republica Moldova.

În concluzie finală, putem enunța faptul că abordările din domeniul politicilor formării, orientării și inserției profesionale trebuie să se desfășoare prin prisma cadrului logic al formării profesionale și să respecte opțiunile individuale ale persoanelor. În acest caz, rolul instituțiilor guvernamentale abilitate este să faciliteze accesul la serviciile de formare profesională.

BIBLIOGRAFIE

• Cărți

1. Jigău Mihai, Consilierea carierei: un Model deschis și flexibil, Editura, Afir, București, 2005;
2. Jigău Mihai, Botnariuc Petre, Chiru Mihaela, Gîrlea Speranța, Cozma Irina, Muscă Angela, Tăscica Luminița, Cod etic și standarde de calitate în consilierea carierei, Editura Afir, București, 2004;
3. Coord. Jigău Mihai, Țibu Speranța, Petrovai Domnica, Călineci Marcela, Ciohodaru Elena, Șandru Ioana, Aria curriculară, consiliere și orientare, Editura Afir, București, 2005;
4. Jigău Mihai, Botnariuc Petre, Chiru Mihaela, Ghinea Diana, Trandafir Ana, Consiliere și orientare. Ghid., Centrul Național de Resurse pentru Orientare Profesională, București, 2000;
5. Moia Mihai, „Probleme fundamentale ale piețelor de muncă în contextul Extinderii Uniunii Europene”, Institutul European din România, București, 2004;
6. Reichert Sybille, Wacheter Bernd, The globalisation of education and training: recommendations for a coherent response of the European Union, Academic Cooperation Association, European Commission Bruxelles, 2000;
7. Toderaș Nicolae, Aspectele racordării sistemului de învățământ superior la standardele statelor membre ale Uniunii Europene: politici educaționale și de tineret, Centrul de Analize Expert - Grup, Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT, Chișinău, 2006;
8. Toderaș Nicolae, Statutul Instituțiilor de învățământ superior în viziunea guvernării și a societății civile, Institutul de Politici Publice, Chișinău, 2005;
9. ***, Career Guidance: a handbook for policy makers. OECD, European Commission, 2004;

• Articole

1. Maiburov I.A., 2003: *Mecanismele de coordonare dintre posibilitățile învățământului superior și necesitățile regiunilor*, Coordonare universitară: practică și analiză, Nr. 5-6 (28), pag. 42;
2. Tatiana Kastouéva-Jean, «*Splendeurs et misères*» de l'enseignement supérieur en Russie, Russie.Nei.Visions, n°14,

IFRI, septembre 2006;

3. Catană Olga, *Reforme în sistemul educațional*, în Raportul „Moldova: Tendințe în economie”, Semestrul 3, septembrie 2005, Comisia Europeană.

• Documente oficiale, strategii și rapoarte

1. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 434 din 25 aprilie 2006 cu privire la planurile unice de înmatriculare în anul 2006 a studenților și elevilor în instituțiile de învățământ superior (ciclul I), mediu de specialitate și secundar profesional;
2. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 714 din 23 iunie 2004 cu privire la Planul de înmatriculare în anul 2004 a studenților și elevilor în instituțiile de învățământ superior universitar și mediu de specialitate de stat cu finanțare bugetară;
3. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 611 din 15 mai 2002 cu privire la aprobarea Strategiei ocupării forței de muncă în Republica Moldova;
4. Hotărârea Colegiului METS Nr. 6.1 din 27 aprilie 2006 cu privire la aprobarea Regulamentului de organizare și desfășurare a admiterii în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova
5. Hotărârea Colegiului METS din 30 martie 2006 cu privire la aprobarea modificărilor și completărilor la Regulamentul de organizare și desfășurare a admiterii în instituțiile de învățământ mediu de specialitate (colegii) din Republica Moldova;
6. Proiectul Concepției modernizării sistemului de învățământ din Republica Moldova;
7. Proiectul Strategiei Naționale privind Politicile de Ocupare a Forței de Muncă a Republicii Moldova pentru perioada 2006-2020;
8. Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei;
9. Raportul anual privind implementarea Strategiei de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei, martie 2006;
10. Raportul „Piața Muncii - 2004”, elaborat de către Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă al Ministerului Economiei și Comerțului;

11. Recomandările Consiliului Europei asupra Raportului de țară privind situația pe piața muncii (CREP);
12. Cadrul de cheltuieli pe termen mediu pe anii 2007 - 2009 Anexa 11 „Planul strategic de cheltuieli în domeniul educației, 2007-2009”;
13. Programul de activitate a Guvernului Republicii Moldova pe anii 2005-2009 „Modernizarea țării - bunăstarea poporului”;
14. Propunerea Ministerului Economiei și Comerțului cu privire la necesitățile de personal cu studii superioare pe anii 2007-2001;
15. Propunerea Ministerului Economiei și Comerțului cu privire la necesitățile de personal ale economiei naționale în cadre cu studii medii de specialitate (colegii) pentru anii 2007 - 2011;
16. Planul de acțiuni privind ocuparea forței de muncă pentru anul 2006 propus de Ministerul Economiei și Comerțului;
17. Proiectul Raportului Național de Dezvoltare Umană 2005-2006.

• Studii statistice, analize și comunicate

1. „Total employment rate 2005”, Eurostat;
2. Nota Informativă „Forța de Muncă în Moldova: ocupare și șomaj”, din 30 martie 2006, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova;
3. Nota Informativă „Forța de Muncă în Moldova: ocupare și șomaj”, din 29 septembrie 2006, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova;
4. Nota Informativă „Activitatea instituțiilor de învățământ secundar profesional la începutul anului de studii 2005 / 2006” din 15 martie 2006, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova;
5. Nota Informativă „Tinerii pe piața muncii” din 14 aprilie 2006, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova;
6. Nota Informativă „Activitatea instituțiilor de învățământ mediu de specialitate și superior la începutul anului de studii 2005 - 2006”, din 15 februarie 2006, Biroul Național de Statistică din Republica Moldova;
7. Nota Informativă „Învățământul (1997/1998 - 2004/2005)”, publicat la 27 ianuarie 2005, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova;
8. Comunicatul MET „Ministerul Educației și Tineretului lansează campania informativă de promovare a studiilor secundare profesionale” din 21 iulie 2006.